

Форма № П-4.04

«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»

Форма навчання денна

Кафедра туристичного та готельного бізнесу

Допускається до захисту
Завідувач кафедри _____ **Г.П. Скляр**
(підпис, ініціали та прізвище)

« » 20 p.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему «Розвиток культурно-пізнавального туризму у Полтавській області:
стан та перспективи»

зі спеціальності 242 «Туризм»
освітня програма «Туризм» ступеня бакалавра

Виконавець роботи Шкрюба Аліна Вячеславівна
(ПІБ)

(підпис, дата)

Науковий керівник к.е.н., Тараненко Олександр Олексійович
(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

(підпис, дата)

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПЕРЕДУМОВИ ТА ЧИННИКИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	6
1.1 Організація туристичної діяльності в Полтавській області.....	6
1.2 Організаційні засади та нормативно-правова база розвитку культурно-пізнавального туризму в Україні та регіоні.....	16
1.3 Історико-культурна спадщина Полтавської області як ресурсна база розвитку культурно-пізнавального туризму.....	27
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО- ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	36
2.1 Роль музейних закладів Полтавської області в забезпеченні пізнавальної рекреаційної діяльності та історико-культурного туризму.....	36
2.2 Ареали та кластери розвитку культурно-пізнавального туризму в Полтавській області.....	48
2.3 Перспективи розвитку культурно-пізнавального туризму в Полтавській області.....	57
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
ДОДАТКИ.....	82

ВСТУП

Розвиток культурно-пізнавального туризму на сучасному етапі має позитивну динаміку на світовому ринку туристичних послуг. На популярність даного виду туризму впливає загальний спектр покращення рівня туристичної індустрії. Діяльність сучасних туристичних суб'єктів господарювання спрямована на організацію комплексного обслуговування туристів, зокрема надання послуг перевезення, поселення, харчування, екскурсійних програм в одному туристичному продукті.

Для розвитку культурно-пізнавального туризму важливе значення має саме унікальний образ міста, його духовно-ментальна атмосфера, ціннісні особливості. Подорож повинна приносити людині задоволення і давати можливість не просто відпочити, а й відкрити для себе щось нове, цікаве, унікальне. Цієї мети можна досягти за допомогою культурно-пізнавального туру, що направлений на дослідження природних пам'яток та явищ, відвідування гарних краєвидів, пейзажів, заходів, красивих гірських масивів, знайомство з досягненнями мистецтва, науки і техніки, відвідування екологічно чистих об'єктів чи історичних місць та культових споруд.

Полтавська область – дивовижний край, унікальна місцевість для туризму, наповнена переплетінням різних етносів та націй. Все тут дихає історією, земля зберігає численні нагадування про зародження найдавніших цивілізацій, розвитку середньовічних міст, навалах численних загарбників, правліннях знаменитих династій. Проте, не дивлячись на те, що дана область має багату національну культурну спадщину, унікальні парки та історико-культурні пам'ятки, розвинену туристичну інфраструктуру на даний час рівень розвитку культурно-пізнавальних турів недостатній.

Слід зазначити, що дослідженню розвитку туризму в Україні та Полтавській області, зокрема, займалася велика кількість вчених, зокрема: Бейдик О. О., Божко Л.Д., Брич В.Я., Величко В. В., Вишневська Г.Г., Григорук П.М., Гуменюк Г.М., Гусаковська Т.О., Давиденко І. В., Корж Н.В.,

М.М. Логвин, Карпенко Н.М., Шуканов П.В., Маховка В. М., Оніпко Т.В., Тараненко О.О., Пархоменко В.О., Радіонова О.М., Шамара І.М. тощо. Водночас не достатньо приділено наукової уваги розвитку саме культурно-пізнавального напрямку туризму в Полтавській області. Отже, актуальність теми дослідження зумовлена потребою оцінки стану культурно-пізнавального туризму регіону, виявлення його слабких сторін.

Метою роботи є оцінка сучасного стану культурно-пізнавального туризму в Полтавській області, а також визначення перспектив його розвитку.

Поставлена мета буде досягнута за умови виконання наступних завдань:

- розглянути організацію туристичної діяльності в Полтавській області;
- дослідити організаційні засади та нормативно-правову базу розвитку культурно-пізнавального туризму в Україні та регіоні;
- оцінити історико-культурну спадщину Полтавської області як ресурсну базу розвитку культурно-пізнавального туризму;
- визначити роль музейних закладів Полтавської області в забезпеченні пізнавальної рекреаційної діяльності та історико-культурного туризму;
- провести аналізу ареалів та кластерів розвитку культурно-пізнавального туризму в Полтавській області;
- виявити перспективи розвитку культурно-пізнавального туризму в Полтавській області.

Об'єктом дослідження є процеси розвитку культурно-пізнавального туризму в Полтавській області.

Предметом дослідження є чинники, сучасні тенденції, проблеми та основні напрями удосконалення розвитку культурно-пізнавального туризму в Полтавській області.

Основними методами дослідження є: теоретичний, експертний, порівняльно-описовий, системно-структурний, картографічний. Крім того, використано діалектичний метод щодо вивчення сутності організації туристичної діяльності та інфраструктури туризму в регіоні; логіко-аналітичний метод та статистичний аналіз – для дослідження кількісних туристичних

показників; графічний метод – для створення графічного зображення та схематичного подання теоретичного матеріалу; абстрактно-логічний метод – для здійснення теоретико-методичних узагальнень та формулювання висновків.

Для дослідження та оцінки даного питання основною інформаційною базою стали законодавчі та нормативно-правові акти законів України «Про туризм», «Про охорону культурної спадщини», «Про Загальнодержавну програму збереження та використання об'єктів культурної спадщини», «Про культуру», «Про музеї та музейну справу», «Про охорону археологічної спадщини», «Про охорону навколишнього природного середовища»; матеріали Державного реєстру національного культурного надбання; статистичні дані Державної служби статистики України та Головного управління статистики у Полтавській області; наукові видання та інші джерела; матеріал, що міститься у періодичній пресі.

Галуззю застосування результатів дослідження є практична діяльність підприємств сфери туризму. Запропоновані у роботі теоретичні і методичні рекомендації створюють об'єктивне підґрунтя для подальшого розвитку культурно-пізнавального туризму в Полтавській області.

Результати досліджень оприлюднювалися під час роботи кафедрального круглого столу студентів та аспірантів «Туризм і молодь – 2020» (грудень 2020 р. ПУЕТ). Опубліковано тези на тему «Ресурсне забезпечення туристичної діяльності в Полтавській області»

Кваліфікаційна робота складається із вступу, 2 розділів, висновків, переліку інформаційних джерел (69 найменувань) та додатків. Робота викладена на 74 сторінках машинописного тексту (без інформаційних джерел та Додатків), вміщує 15 таблиць, 10 рисунків і 4 додатки.

РОЗДІЛ 1. ПЕРЕДУМОВИ ТА ЧИННИКИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

1.1 Організація туристичної діяльності в Полтавській області

Туризм поправу займає чільне місце серед усіх галузей народного господарства. За даними Всесвітньої організації туризму сектор туристичної індустрії забезпечує понад 10 % світового ВВП. Зараз сектор туризму визнаний однією з найбільших галузей у світі та одним із найважливіших джерел зайнятості та створення валового внутрішнього продукту (ВВП). Окрім того туризм виступає генератором залучення інвестицій, інструментом формування позитивного іміджу, створення додаткових робочих місць, фактором економічного зростання відповідної країни та регіону [8].

Слід відмітити, що 2020 р. для туристичної індустрії виявився досить складним. Адже, внаслідок неконтрольованого поширення COVID-19 велика кількість підприємств туристичної галузі по всьому світі змушена була призупинити свою діяльність, а ряд країн закрила свої кордони для в'їзду іноземців. Так, за попередніми оцінками втрати міжнародної туристичної галузі в 2020 р. через пандемію коронавірусу склали 730 млрд. дол. США, прибутки туристичних фірм знизилися на 70 %, а кількість туристичного потоку зменшалися в середньому на 80 % [9]. Особливо відчутно від стагнації в 2020 р. сфери туризму постраждали ті країни, де туризм забезпечував основну левову частку ВВП. Що стосується України, то вітчизняний туризм також недорахувався значних розмірів надходжень, але по нашій країні це вдарило менш відчутно, оскільки частка туризму в загальному ВВП займає +- 3 %.

Незважаючи на зазначене всі ці перешкоди для туристичної індустрії є тимчасовими та рано чи пізно вони вирішаться й туризм знову набуде широкого розвитку. Люди завжди подорожували й будуть подорожувати, прагнути нових емоцій, вражень, свого культурного розвитку тощо. Тому Україні та її окремим

регіонам слід приділяти належну увагу розвитку туристичної індустрії, розробляти та впроваджувати ініціативи щодо стимулювання її розвитку та забезпечення пост ковідного відродження. Адже наша країна має величезний туристичний потенціал, який так і не використаний.

Туристична сфера для України та її окремих регіонах може стати головним драйвером економічного розвитку. Розглянемо організацією туристичної діяльності на прикладі Полтавської області, але спочатку в табл. 1.1.1 наведемо показники кількості суб'єктів туристичної діяльності за регіонами України у 2017-2019 рр. Це допоможе виявити найбільш розвинені у даному плані регіони та регіони-аутсайдери.

Таблиця 1.1.1

Показники кількості суб'єктів туристичної діяльності (юридичних та фізичних осіб) за регіонами України у 2017-2019 рр. Складено на основі [32]

Регіон	Роки			Відхилення			
	2017	2018	2019	Абсолютне (+;-)		Відносне, %	
				2019/2018	2019/2017	2019/2018	2019/2017
1	2	3	4	5	6	7	8
Вінницька	69	87	89	20	2	28,99	2,30
Волинська	66	74	96	30	22	45,45	29,73
Дніпропетровська	325	416	429	104	13	32,00	3,13
Донецька	42	93	96	54	3	128,57	3,23
Житомирська	47	63	68	21	5	44,68	7,94
Закарпатська	63	91	87	24	-4	38,10	-4,40
Запорізька	160	188	153	-7	-35	-4,38	-18,62
Івано-Франківська	105	128	124	19	-4	18,10	-3,13
Київська	116	217	231	115	14	99,14	6,45
Кіровоградська	43	54	72	29	18	67,44	33,33
Луганська	17	29	46	29	17	170,59	58,62
Львівська	282	342	420	138	78	48,94	22,81
Миколаївська	63	87	85	22	-2	34,92	-2,30
Одеська	264	270	292	28	22	10,61	8,15
Полтавська	93	155	150	57	-5	61,29	-3,23
Рівненська	60	93	116	56	23	93,33	24,73
Сумська	58	79	106	48	27	82,76	34,18
Тернопільська	45	63	94	49	31	108,89	49,21

Продовження таблиці 1.1.1

1	2	3	4	5	6	7	8
Харківська	263	266	261	-2	-5	-0,76	-1,88
Херсонська	67	80	82	15	2	22,39	2,50
Хмельницька	90	89	88	-2	-1	-2,22	-1,12
Черкаська	92	101	112	20	11	21,74	10,89
Чернівецька	65	77	79	14	2	21,54	2,60
Чернігівська	51	58	58	7	0	13,73	0,00
м. Київ	923	1093	1230	307	137	33,26	12,53
Україна	3469	4293	4664	1195	371	34,45	8,64

З наведених вище даних бачимо, що загалом кількість суб'єктів туристичної діяльності в Україні щорічно зростає. У 2019 р. їх кількість складала 4664 одиниці, що на 1195 одиниць або 34,45 % більше від 2017 р. та на 371 одиниці або 8,64 % більше за 2018 р. Зростання кількості суб'єктів туристичної діяльності є позитивним та сигналізує про перспективність розвитку цієї сфери в Україні. Адже, у разі відсутності перспектив розвитку туристичної галузі не з'являлися б нові. Водночас слід враховувати, що при вивченні статистичних даних не врахований 2020 р. Оскільки на момент проведення даного дослідження опублікованих офіційних статистичних даних за звітний рік не має. Але, з впевненістю можемо сказати, що корона-криза суттєво вплинула на суб'єктів туристичної діяльності, тому очікується їх зниження.

Регіонами лідерами за кількістю суб'єктів туристичної діяльності в Україні традиційно є Дніпропетровська, Київська, Львівська, Одеська, Харківська області, а також м. Київ. Це обумовлено великою кількістю потенційних споживачів туристичних послуг в цих регіонах.

Що стосується Полтавської області, то в даному регіоні у 2019 р. нараховувалося 150 суб'єктів туристичної діяльності, що на 57 одиниць або 61,29 % більше за 2017 р., але на 5 одиниць або 3,23 % менше за 2018 р. У Полтавській області бачимо нестабільну тенденцію щодо зміни кількості суб'єктів туристичної діяльності. Незважаючи на зазначене можемо констатувати, що загалом у Полтавській області представлено велику кількість туристичних агентств, які функціонують у сфері туризму. Зокрема, на

Полтавщині проводять діяльність такі суб'єкти туристичної діяльності: Join UP!, тур агентство «Orange», «World Travel», «TUI», «Країна мрій», «Весь світ», «Поїхали з нами» тощо [64]. На території Полтавщини проводять діяльність усі найбільші підприємства туристичної індустрії, які пропонують туристам різні варіанти відпочинку.

Далі проведемо аналіз організації туристичної діяльності у розрізі Полтавської області. Зазначимо, що розвиток туристичної діяльності даного регіону здійснюється розробленою та затвердженою міською програмою «Полтава туристична» на 2020-2026 рр. Розвитком же туристичної сфери Полтавщини займається спеціальний структурний підрозділ – відділ туризму та культурної спадщини, який включає таких працівників: начальника відділу, головного спеціаліста з охорони культурної спадщини та головного спеціаліста відділу туризму. На них покладаються завдання щодо забезпечення розвитку туризму в регіоні, розробки відповідних ініціатив тощо.

У табл. 1.1.2 відобразимо кількість суб'єктів туристичної діяльності у Полтавській області за 2017-2019 рр.

Таблиця 1.1.2

Показники кількості суб'єктів туристичної діяльності у Полтавській області за 2017-2019 рр. Складено на основі [31]

Рік	Юридичні особи				Фізичні особи		
	всього	туроператори	турагенти	суб'єкти, що здійснюють екскурсійну	всього	турагенти	суб'єкти, що здійснюють екскурсійну
2017	17	-	16	1	76	75	1
2018	15	-	14	1	140	133	7
2019	14	-	14	-	136	136	-
Абсолютне відхилення:							
2019/2017	-3	-	-2	-1	60	61	-1
2019/2018	-1	-	-	-1	-4	3	-7
Відносне відхилення:							
2019/2017	-17,65	-	-12,5	-100	78,95	81,33	-100
2019/2018	-6,67	-	-	-100	-2,86	2,26	-100

У Полтавській області за аналізований період спостерігається цікава тенденція щодо зменшення кількості юридичних осіб суб'єктів туристичної діяльності та зростання фізичних осіб. Тобто відбувається зменшення великих туристичних агенств та розвиток малих, які оформлені у вигляді фізичних осіб підприємців. До того ж оформлені туристичні підприємства як фізичні особи мають змогу вести бухгалтерський облік по спрощеній системі. Відповідно за 2017-2019 рр. кількість юридичних осіб суб'єктів туристичної діяльності скоротилася з 17 одиниць до 14 одиниць. Тоді як, кількість фізичних осіб суб'єктів туристичної діяльності зросла з 76 одиниці до 136 одиниць за аналізований період. На Полтавщині не проводить свою діяльність жоден туроператор за 2017-2019 рр. Більшість з підприємств туристичної індустрії є турагенствами, а у звітному році лише вони є суб'єктами туристичної діяльності. Характерною особливістю діяльністю туристичних агенств є те, що вони реалізують уже готові туристичні продукти. Тоді, як туроператори займаються їх розробкою та організацією.

Найбільш точну оцінку стану організації туристичної діяльності в Полтавській області дозволить дати аналіз кількості обслуговуваних туристів. Для цього у табл. 1.1.3 відобразимо кількість туристів Полтавської області обслуговуваних за видами туризму в 2017-2019 рр.

Таблиця 1.1.3

Кількість туристів Полтавської області обслуговуваних за видами туризму в 2017-2019 рр. Складено на основі [31]

Рік	Кількість обслуговуваних туристів	У тому числі		
		в'їзні (іноземні) туристи	виїзні туристи	внутрішні туристи
2017	19032	175	17884	973
2018	32007	1491	28392	2124
2019	36847	80	35739	1028
Абсолютне відхилення:				
2019/2017	17815	-95	17855	55
2019/2018	4840	-1411	7347	-1096
Відносне відхилення:				
2019/2017	93,61	-54,29	99,84	5,65
2019/2018	15,12	-94,63	25,88	-51,60

Загальна кількість обслуговуваних у Полтавській області туристів туристичними агенствами зростає щорічно. У 2019 р. складає 36847 осіб, що на 17815 осіб більше від 2017 р. та на 4840 осіб більше від 2018 р. Це на перший погляд може здатися позитивною тенденцією, але якщо розглянути їх структуру більше детально, то дане зростання у першу чергу відбулося завдяки виїзних туристів. Це ті туристи, які обслуговувані туристичними агенствами Полтавщини та подорожують закордон з метою відпочинку чи інших цілей. Так, виїзні туристи у 2019 р. склали 35739 осіб, що на 17855 осіб та 7347 особи більше за 2017-2018 рр. відповідно. Тоді, як кількість іноземних туристів, навпаки, зменшується і у 2019 р. вони складають всього лише 80 осіб, що на 95 осіб менше від 2017 р. та на 1411 особи менше за 2018 р. Те ж саме стосується внутрішніх туристів, які у 2019 р. склали 1028 осіб, що на 1096 осіб менше від 2018 р. та на 55 осіб більше за 2017 р.

На основі цієї інформації можемо зробити логічний висновок про те, що більшість обслуговуваних туристів при виборі туристичної поїздки віддають перевагу подорожі закордон. При цьому ця тенденція з кожним роком лише зростає. Водночас для іноземних туристів Полтавщина є не досить привабливою, адже у 2019 р. лише 180 іноземців з метою туризму відвідали даний регіон. Туристичний потік внутрішніх туристів також протягом аналізованого періоду зменшується. Відповідно до цього важливим завданням постає розробка дієвих заходів щодо розвитку туризму в Полтавській області, поліпшення туристичної інфраструктури тощо.

Слід зауважити, що даних за 2020 р. ще не має, але з впевненістю можемо стверджувати про зниження туристичного потоку під дією пандемії коронавірусу. Разом з тим можливе завдяки цьому стимулювання внутрішнього туризму до Полтавщини. Адже, велика кількість потенційних туристів при умові неможливості подорожувати за кордон віддають перевагу подорожам всередині України, знайомлення з його найбільш привабливими куточками тощо. Загалом же територією Полтавщини розроблено велику кількість цікавих туристичних маршрутів. Необхідна їх подальша популяризація, щоб вони

знайшли свого туриста. За даними департаменту культури і туризму полтавської ОДА найбільш популярними туристичними маршрутами Полтавської області є [63]: «Вікенд Полтавщиною», «Мандруємо Полтавщиною», «Сплав на байдарках по р. Ворскла», «Більське городище», а також «Промислова Полтавщина». Доцільно у табл. 1.1.4 дати їм детальну характеристику.

Таблиця 1.1.4

Характеристика топ-5 туристичних маршрутів Полтавщиною. Складено на основі [63]

Маршрут	Кількість днів	Вартість	Заклади розміщення	Основні екскурсійні об'єкти
«Вікенд Полтавщиною»				
Полтава – Диканька – Опішня – Гоголеве – Полтава	3	2600 грн./особу	Dream Hostel Poltava, Tourist Poltava	Садиба І. Котляревського, поле Полтавської битви, Троїцька церква, Миколаївська церква, музей-заповідник М.В. Гоголя, музей П. Мирного, музей важкої бомбардувальної авіації тощо
«Мандруємо Полтавщиною»				
Полтава – Диканька – Гоголеве – Миргород – Опішня – Решетилівка – Полтава	3	3800 грн./особу	Dream Hostel Poltava, Tourist Poltava, готель «Миргород»	Тріумфальна арка, 300-літні Кочубеївські дуби, Миргородкурорт, музей кераміки, колегіум мистецтв, садиба І. Котляревського тощо
«Сплав на байдарках по р. Ворскла»				
Кунцево – Кобеляки	3	2400 грн./особу	-	-
«Більське городище»				
Полтава – Котельва – Більськ – Полтава	1-2	1400 грн./особу за 1 день або 2400 грн./особу за 2 дня	Наметове містечко, зелена садиба, готель «Сапфір»	Пам'ятник шведам від шведів, тріумфальна арка, Більське городище, археологічні розкопки, дуб Г. Сковороди, етнофестиваль тощо
«Промислова Полтавщина»				
Полтава – Горішні Плавні – полтава	1	500 грн./особу	-	Музей міста Горішні Плавні, музей «полтавський ГЗК», кар'єри Полтавського ГЗК, жіночий монастир тощо

Наведені вище туристичні маршрути Полтавщиною користуються найбільшим попитом та організовані за підтримки департаменту культури і туризму Полтавської ОДА. Метою їх створення є сприяння формуванню туристичного бренду Полтавщини, збереження культурної спадщини регіону та її популяризації серед громадян України та інших держав.

Для організації туристичної діяльності в Полтавській області важливе значення має забезпеченість колективними засобами розміщення. У табл. 1.1.5 наведемо показники їх функціонування.

Таблиця 1.1.5

Показники функціонування колективних засобів розміщування у Полтавській області за 2017-2019 рр. Складено на основі [31]

Роки	Кількість колективних засобів розміщування, од.			Кількість місць, од.			Кількість осіб, що перебували в колективних засобах розміщування, осіб		
	усього	у тому числі		усього	у тому числі		усього	у тому числі	
		готелів та аналогічних засобів розміщування	спеціалізованих засобів розміщування		готелів та аналогічних засобів розміщування	спеціалізованих засобів розміщування		готелів та аналогічних засобів розміщування	спеціалізованих засобів розміщування
2017	107	77	30	8866	4052	4814	261530	195405	66125
2018	43	31	11	3363	2292	1071	164452	153442	11010
2019	44	30	14	3453	2345	1108	162659	151373	11286
Абсолютне відхилення									
2019/2017	-63	-47	-16	-5413	-1707	-3706	-98871	-44032	-54839
2019/2018	1	-1	3	90	53	37	-1793	-2069	276
Відносне відхилення									
2019/2017	-58,88	-61,04	-53,33	-61,05	-42,13	-76,98	-37,80	-22,53	-82,93
2019/2018	2,33	-3,23	27,27	2,68	2,31	3,45	-1,09	-1,35	2,51

З наведених даних бачимо суттєве загальне зменшення кількості колективних засобів розміщування у Полтавській області протягом 2017-2019 рр., а саме з 107 одиниць до 44 одиниць. Зменшення відбувалося як готелів, так й інших спеціалізованих засобів розміщування. Внаслідок хронічного недозавантаження місць велика кількість засобів розміщування працюють збитково й змушені були відійти з ринку. Загалом за аналізований

період кількість колективних засобів розміщування скоротилася більше ніж вдвічі на 58,88 %. Якщо аналізувати 2018-2019 рр., то за ці роки спостерігається зниження кількості готелів з одночасним зростанням спеціалізованих засобів розміщування.

На підтвердження недостатньої завантаженості закладів колективного розміщування свідчить загальне зниження осіб, які перебували у них. Так, за 2017-2019 рр. їх кількість скоротилася на 37,8 % з 261530 осіб до 162659 осіб. Загальна місткість колективних засобів розміщування у 2019 р. складала 3453 осіб, що на 5413 місць менше за 2017 р. та на 90 місць більше від 2018 р.

Серед найбільш популярних засобів колективного розміщування в Полтаві слід виділити готель «Premier Hotel Palazzo», готель «Аристократ», готель «Алмаз», готель «Алея Гранд», а також мотель «Полтава». Саме ці готелі, за даними бюджетно-фінансового управління Полтавського міськвиконкому, є найбільш прибутковими й сплачують найбільше розміри податків у порівнянні з іншими закладами розміщування [62].

Загалом колективні засоби розміщування в Полтавській області є не досить розвиненими. Велика їх кількість знаходиться у поганому стані, має застарілу матеріально-технічну базу та постійно відчуває хронічну нестачу відвідувачів. Жодного 5-зіркового готелю на території Полтавщини не має, чотирьох зірковими є готель «Premier Hotel Palazzo» [64]. Розвиток колективних засобів розміщування тісно пов'язаний з станом туристичної діяльності. Адже, туристичні потоки Полтавською областю знижуються й мають доволі низькі показники, відповідно не має великого попиту на проживання з засобах колективного розміщування. Якщо брати до уваги 2020 р., то слід відмітити, що внаслідок впливу пандемії коронавірусу та на початку 2021 р. введення локдауну заклади розміщування взагалі призупиняли свою діяльність. Велика кількість факторів зовнішнього середовища має негативний вплив на туристичну індустрію як цілої країни, так і окремих її регіонів.

Для виведення організації туристичної діяльності Полтавської області на більш високий рівень розвитку необхідна кооперація, співпраця державних

органів влади з місцевим бізнесом, туристичними агентствами, туроператорами, закладами дозвілєвої діяльності тощо. Лише спільними зусиллями можна забезпечити отримання синергії та забезпечити більш високий рівень туристичної діяльності у Полтавській області та формування потужного туристичного бренду Полтавщини. Оскільки усі передумови для цього є й туристична галузь може стати драйвером для економічного процвітання цього регіону. Слід забезпечити розвиток туристичної інфраструктури регіону, вміле використання туристично-рекреаційних ресурсів, використання засобів маркетингу для популяризації Полтавщини та формування конкурентоспроможних й привабливих туристичних турів як для внутрішніх споживачів, так й іноземців [68].

Таким чином, організація туристичної діяльності в регіону вимагає наявності відповідної туристичної інфраструктури, яка охоплює: інформаційну та маркетингову складові (розповсюдження інформації в ЗМІ, створення відповідного образу регіону), регламентуючу складові (закони та державні акти, які регулюють туристичну діяльність в країні), а також туристичні ресурси, послуги, продукти й суб'єктів туристичної діяльності. Проведений детальний аналіз показав, що загалом туристична діяльність на Полтавщині не використовує повністю свій потенціал. За 2017-2019 рр. зростає кількість обслуговуваних туристів за рахунок виїзду громадян закордон з метою відпочинку. Кількість іноземних туристів та внутрішніх туристів подорожуючих Полтавщиною має доволі низький рівень, що свідчить про низьку туристичну привабливість цього регіону для них. Більшість відпочиваючих віддають перевагу подорожам закордон. Перш за все головні проблеми цієї ситуації криються у нерозвиненій туристичній інфраструктурі регіону, слабкій інформаційно-комунікаційній підтримці, що не дозволяє популяризувати туристичний бренд Полтавщини, а також загальними політико-економічними проблемами в країні. Достовірних статистичних даних за 2020-2021 рр. на момент проведення дослідження не має, але ковід вніс свої корективи у кожен галузь господарювання. Такий крок держав як обмеження в'їзду іноземців у

окремі країни та безпосередній страх громадян щодо виїзду за кордон можуть стати сигналом для розвитку внутрішнього туризму. Оскільки є ймовірність того, що туристи віддаватимуть перевагу в перспективі подорожам регіонами України. На державному та регіональному рівні слід всіляко підтримувати ці процеси та розвивати туристичну інфраструктуру.

Важливими елементами організації туристичної діяльності регіону є організаційні засади та нормативно-правова база. Тому в наступному підрозділі роботи розглянемо дане питання.

1.2 Організаційні засади та нормативно-правова база розвитку культурно-пізнавального туризму в Україні та регіоні

Одним з найбільш перспективних, масових та популярних різновидів туристичної діяльності є культурно-пізнавальний туризм. Він водночас є й найбільш давнім видом туризму та саме з ним пов'язують виникнення й розвиток туристичної діяльності. Метою організації цього туризму є ознайомлення з туристичними визначними пам'ятками (пам'ятками історії, архітектури, мистецтва, природними та етнічними особливостями, життям сучасних людей тощо). Даний напрямок туризму охоплює відвідування історичних, культурних чи географічних пам'яток [69].

Свого роду культурно-пізнавальний туризм виступає способом конвергенції культури та туризму. Він виступає симбіозом таких напрямків туризму як пізнавального та культурного. Культурно-пізнавальний туризм допомагає розширити кругозір людини, ознайомити з найбільш визначальними досягненнями в науці, мистецтві та побуті, а також традиціями й звичаями різних народів. Цей різновид туризму охоплює будь-які подорожі, які забезпечують пізнання людиною інших культур, традицій, побуту народів тощо. Відповідно культурно-пізнавальний туризм є одним з найбільш ефективних способів створення культурних зв'язків та зовнішнього співробітництва між країнами.

Дедалі частіше туристи прагнуть розширювати кругозір, дізнаватися більше інформації щодо інших культур, знайомитися з архітектурними пам'ятками, археологічними розкопками тощо.

Культурно-пізнавальний туризм виступає вагомим інструментом розширення туристичних ресурсів для залучення у відповідні регіони туристичні потоки. Практично кожна місцевість має свої культурні особливості та різні пам'ятки, які можуть стати основою розвитку культурно-пізнавального туризму. Культурна спадщина є генератором розвитку туристичної діяльності [57].

Культурні об'єкти міст, культурна спадщина регіонів дозволяє суб'єктам туристичної діяльності створювати необмежену кількість туристичних продуктів та послуг. На даний час у питанні культурно-пізнавального туризму регіони використовують не повністю свій потенціал. Ресурси культурно-пізнавального туризму мають не вичерпний ресурс. Правильний підхід до його використання та поєднання різних об'єктів культурної спадщини дозволяє активізувати туристичну діяльність регіону, сформувати позитивний імідж міста та генерувати безкінечний туристичний потік.

Організаційний аспект розвитку культурно-пізнавального туризму в Україні та регіоні базується на взаємодії культури, місцевих органів влади та туризму. Створюється у ході такої співпраці тривіальний зв'язок між ними. Співпраця між суб'єктами туристичної діяльності та закладами культури є основою створення та просування туристичного продукту культурно-пізнавального туризму. Також необхідна повна організаційно-інформаційна підтримка їх взаємодії. Це досягається завдяки маркетинговим засобам, які виступають у ролі каналу передачі інформації потенційним споживачам культурно-пізнавального туризму. Адже без маркетингу будь-який туристичний продукт не знайде свого потенційного покупця [34].

Зазначимо, що туристичні підприємства при формуванні культурно-пізнавальних турів також тісно співпрацюють з туристами, які є потенційними споживачами. При чому це не односторонній вплив, а тісна комунікація між цими двома суб'єктами, яка передбачає двостороннє взаємовигідне

співробітництво. Цей тандем дозволяє урахувати у прийдешньому створюваному продукті культурно-пізнавального туризму дві вирішальні складові – економічну користь та культурний розвиток.

В ідеалі організаційні засади розвитку культурно-пізнавального туризму база в Україні та регіоні передбачають тісну взаємодію між різними суб'єктами. На рис. 1.2.1 наведемо розподіл ролей у процесі розвитку культурно-пізнавального туризму.

Рис. 1.2.1. Розподіл ролей у процесі розвитку культурно-пізнавального туризму [30]

Що стосується ролі держави у питанні розвитку культурно-пізнавального туризму, то вона зводиться до реалізації державної політики в туристичній галузі. В Україні для цього в складі Міністерства культури і туризму створено

Державну службу туризму і курортів, яка спеціалізується на розробці програм підтримки туризму, координації окремих дій, стимулювання різних учасників до співпраці, забезпечує взаємодію різних суб'єктів туристичної інфраструктури тощо. На рівні регіонів у складі обласних державних адміністрацій, районних адміністрацій, міських рад створені туристичні департаменти, відділи, які забезпечують на регіональному рівні розвиток індустрії туризму, у тому числі й культурно-пізнавального напрямку. У реальності робота таких департаментів зводиться до відстеження роботи культурних установ та формування бюджету на їх фінансування й контроль за використанням кошторису [19].

Зауважимо також, що культурно-пізнавальний туризм є специфічним та багатoproфільним, на відміну від інших видів туризму передбачає залучення великої кількості організацій та підприємств сфер послуг. Зокрема, крім традиційних таких як туроператорів, готелів, авіаперевізників, автотранспортних підприємств, ресторанів залучені ряд й інших закладів. Зокрема, Г.Г. Вишнеvsька у своєму дослідженні пропонує до складу суб'єктів культурно-пізнавального туризму включати такі підгалузі сфери послуг: «музеї, музеї-заповідники і палаци; художні галереї та арт-центри; дирекції фестивалів і карнавалів; театри та концертні організації; цирки та концертні зали; культурно-розважальні центри, нічні клуби; продюсерські центри; агенції з продажу театральних і музейних квитків, дирекція театально-видовищних кас; екскурсійні бюро; спеціально призначений для екскурсій автобусний парк, маломірний флот і річкові прогулянкові судна тощо» [6].

Невід'ємною складовою культурно-пізнавального туризму є автентичні підприємства, що надають послуги харчування та привабливі для потенційних туристів художні галереї та антикварні магазини. В основу культурно-пізнавальних турів можуть бути покладені різноманітні об'єкти. Вагомий внесок у формування продукту культурно-пізнавального туризму України та її окремих регіонів вносять церкви, історичні храми різних конфесій, які є об'єктами екскурсій.

Ще однією з важливих складових розвитку культурно-пізнавального туризму є просування цього продукту на ринок. Для культурно-пізнавального традиційним каналом просування їх турів є туристичні виставки, на яких туроператори пропонують туристичним агенствам спеціальні культурно-пізнавальні тури. Самостійно установи культури вкрай рідко виходять на ринок з пропозицією туристичних послуг. Тому для розвитку культурно-пізнавального туризму необхідна співпраця установ культури з туристичними операторами та агенствами. Без цього не можливе забезпечення розвитку культурно-пізнавального туризму [10].

Слід зазначити, що з метою популяризації культурно-пізнавального туризму, як правило на сайтах регіональних департаментів розвитку туризму, представлено інформацію щодо спектру культурно-пізнавальних турів на даній території. Така підтримка розвитку саме цього виду напрямку туризму пов'язана з тим, що воно виконує не лише економічну функцію, але й просвітницьку, сприяє популяризації туристичного бренду регіону тощо. Саме культурно-пізнавальний туризм має невичерпний ресурс для створення відповідних туристичних програм. Приміром на відміну від пляжного, зимового, фестивального чи іншого різновиду туризму вона не вимагає наявності специфічних ресурсів чи погодних умов. Тоді як туристичні ресурси для розвитку культурно-пізнавального туризму володіє кожна територія, регіон країни [11].

Підкреслимо, що Україна та її окремі регіони, у тому числі й Полтавська область, володіє невичерпними ресурсами для розвитку культурно-пізнавального туризму. Зазначене сприяє інтеграції різних учасників та зацікавлених сторін туристичної діяльності до співробітництва з метою отримання синергії та забезпечення розвитку культурно-пізнавального туризму. Відтак головною особливістю організаційного аспекту розвитку культурно-пізнавального туризму є потреба в інтеграції різних суб'єктів туризму від держави, до комерційних туристичних підприємства, культурних установ та інших організацій.

Для того, щоб визначити сучасний рівень розвитку культурно-пізнавального туризму в Україні скористаємося даними Державної служби статистики та у табл. 1.2.1

Таблиця 1.2.1

Розподіл туристів в Україні за метою поїздки у 2017-2019 рр. Складено на основі [32]

Рік	Всього	У тому числі за метою поїздки					
		Службова, ділова, навчання	Дозвілля, відпочинок	Лікування	Спортивний туризм	Спеціалізований туризм	Інше
2017	1840483	90385	1616677	73487	42794	3468	13672
2018	4557447	216884	4246177	80306	3739	1976	8365
2019	6132097	271171	5761645	65929	4246	21529	7577

Сьогодні найбільша кількість туристів в Україна подорожує з метою дозвілля та відпочинку. На цю мету подорожі припадає 5761645 осіб, що є максимальним значенням за аналізований період. Більшість туристів бажають поєднати відпочинок з дозвіллевою діяльністю. Саме одним з різновидів, який поєднує зазначене є культурно-пізнавальний туризм. Окремо за даним різновидом туризму провести аналіз кількості туристів не являється можливим за відсутності для цього достовірних статистичних даних. У табл. 1.2.2 наведемо розподіл туристів в Полтавській області за метою поїздки.

Таблиця 1.2.2

Розподіл туристів в Полтавській області за метою поїздки у 2017-2019 рр.

Складено на основі [31]

Рік	Всього	У тому числі за метою поїздки					
		Службова, ділова, навчання	Дозвілля, відпочинок	Лікування	Спортивний туризм	Спеціалізований туризм	Інше
2017	19032	358	18547	104	7	0	16
2018	32007	412	30849	701	45	0	0
2019	34170	199	33948	19	4	0	0

У Полтавській області зберігається загальноукраїнська тенденція щодо переважання поїздок туристів з метою дозвілля та відпочинку. При чому тенденція щодо зростання кількості подорожуючих туристів за даною метою спостерігається протягом всього аналізованого періоду. За 2017-2019 р. кількість туристів за метою поїздки зросла з 18547 осіб до 33948 осіб, тобто зросло у два рази. Такі тенденції свідчать про те, що загалом серед українських громадян попит на культурно-пізнавальний туризм існує. Важливо розвивати цей напрямок туризму всередині країни та регіону. Оскільки на даний час при виборі пунктів культурно-пізнавального туризму вітчизняні туристи віддають перевагу іноземним пунктам призначення.

Важливою складовою для забезпечення розвитку цього важливого напрямку туризму є нормативно-правова база. Відповідно до якої здійснюється організація туристичної діяльності. Чинна нормативно-правова база у сфері туризму є досить розгалуженою та включає низку законів, кодексів, указів, нормативно-правових актів та інших важливих законодавчих ініціатив.

Нормативно-правова база розвитку культурно-пізнавального туризму складається з 4 рівнів, які подані на рис. 1.2.2.

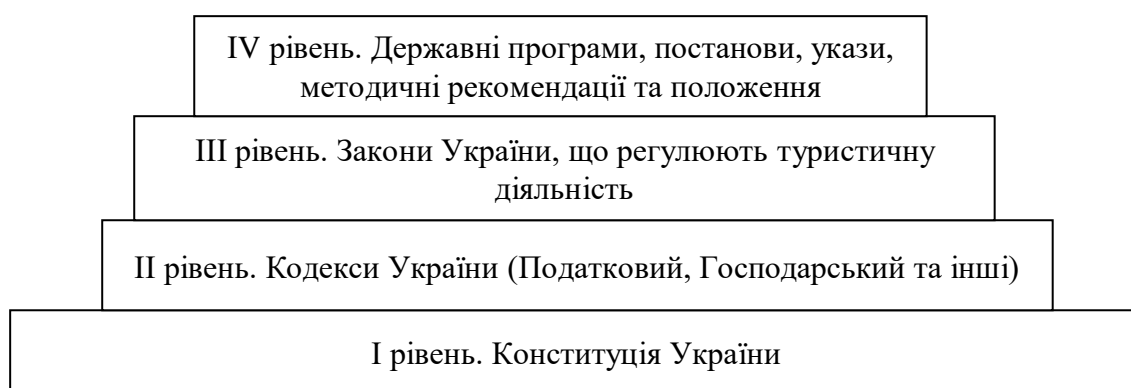

Рис. 1.2.2. – Система нормативно-правової бази розвитку культурно-пізнавального туризму. Складено на основі [41-56]

Найважливішим й найвищим є I рівень, який включає Конституцію України, яка є головним документом в усіх сферах діяльності. Зокрема, в ній встановлені загальні норми правового регулювання туризму. Особливе місце

серед них посідає «право людини на свободу пересування, право вільно залишати територію України, а також право громадян України в будь-який час повернутися в Україну (ст. 33), яке базується на загальнолюдських цінностях поваги до людини та визнання її права на особисту свободу. Складовою частиною права на свободу пересування є право на туризм, свободу туристичних подорожей».

Б. І. Вихристенко та Н. А. Опанасюк у власному дослідженні зазначають, що «Конституція України відіграє провідну роль і має виняткове значення в регулюванні відносин у сфері туризму, визнання, охорони й захисту прав і законних інтересів людини й громадянина з питань туризму в Україні, а також посідає основне фундаментальне місце в системі законодавства України про туризм» [5].

Іншим важливим рівнем нормативно-правової бази розвитку культурно-пізнавального туризму є Кодекси України. Зокрема, до них можна віднести Податковий кодекс України, Господарський кодекс України, Цивільний кодекс України, Кодекси законів про працю тощо. Загалом в Україні нараховується близько 20 кодексів, які регулюють різні процеси, що прямо та опосередковано мають вплив на туристичну діяльність та розвиток культурно-пізнавального туризму.

Найбільш численною групою нормативно-правового забезпечення є III рівень, який включає Закони України. Закони України становлять найважливішу групу компонентів системи українського законодавства. Вони приймалися в різні роки та регламентують різноманітні питання суспільного, приватного та державного життя, потребою в ефективному керуванні економікою, закріпленні прав та обов'язків, які покладено на державу та інші суб'єкти господарювання. Так, на сьогодні найбільш важливим та основним законодавчим актом є Закони України (ЗУ), які регулюють окремі питання ведення туристичного бізнесу.

З групи законів України перш за все варто виділити ЗУ «Про туризм», «Про захист прав споживачів», «Про порядок виїзду із України і в'їзду в Україну

громадян України», «Про валюту і валютні операції», «Про охорону культурної спадщини», «Про страхування» тощо та інші [41-56]. Кожен з цих законів регулює окремі процеси туристичної діяльності. Зокрема, визначають терміни, які використовуються в туризмі, види туризму, окремі договірні відносини, порядок виїзду громадян за кордон у туристичних цілях тощо. Суб'єкти туристичної діяльності повинні враховувати закони України у процесі своєї діяльності з метою розвитку культурно-пізнавального туризму.

Четвертий рівень здебільшого носить регламентований та рекомендаційний характер, для розвитку культурно-пізнавального туризму. Усі 4 рівні нормативно-правової бази повинні бути враховані при розвитку культурно-пізнавального туризму, вони виступають у вигляді його головного фундаменту. Узагальнюючи та доповнюючи вищевикладене доцільно у табл. 1.2.3 надати характеристику нормативно-правової бази розвитку культурно-пізнавального туризму.

Таблиця 1.2.3

Характеристика нормативно-правової бази розвитку культурно-пізнавального туризму. Складено на основі [41-56]

Рівень регулювання	Назва нормативно-правового документу	Аспекти регулювання	Основний зміст
1	2	3	4
I рівень	Конституція України		«є головним документом та визначає основні права і свободи людини, у тому надає право залишати територію України та повертатися до неї»
II рівень	Кодекси України	Господарський	«регламентує порядок створення, реєстрації, ліквідації підприємств; розкриває загальні принципи управління підприємством тощо»
		Цивільний	«визначає особливості різних видів договірних відносин»
		Кодекс законів про працю	«регулює трудові правовідносини, розміри мінімальної заробітної плати, терміни виплати тощо»

Продовження табл. 1.2.3

1	2	3	4
III рівень	Закони України	ЗУ «Про туризм»	«визначає загальні правові, організаційні та соціально-економічні засади реалізації державної політики України в галузі туризму та спрямований на забезпечення закріплених Конституцією України прав громадян на відпочинок, свободу пересування, відновлення і зміцнення здоров'я тощо»
		«Про захист прав споживачів»	«є складовою частиною прав захисту людини, регулює відносини між споживачами туристичних послуг та надавачами відповідних послуг»
		«Про порядок виїзду із України і в'їзду в Україну громадян України»	«регулює порядок здійснення права громадян України на виїзд з України і в'їзд в Україну, порядок оформлення документів для зарубіжних поїздок, визначає випадки тимчасового обмеження права громадян на виїзд»
		«Про охорону культурної спадщини»	«регулює правові, організаційні, соціальні та економічні відносини в сфері охорони культурної спадщини з метою її збереження, використання об'єктів культурної спадщини у т.ч. у сфері туризму»
		«Про страхування»	«визначає цивільно-правові відносини щодо захисту інтересів споживачів туристичних послуг. Гарантує відшкодування їм компенсації в залежності від настання різних факторів»
IV рівень	Державні програми, постанови, методичні рекомендації та положення		«здебільшого мають рекомендаційний характер та містять різні роз'яснення відносно окремих питань»

Саме зазначена сукупність рівнів нормативно-правової бази є основою для розвитку культурно-пізнавального туризму. В сукупності вони формують законодавчо-правове поле здійснення туристичної діяльності. Слід додати, що нормативно-правова база в Україні в сфері туризму знаходиться під постійним переглядом та удосконаленням у відповідності до найкращого європейського досвіду. У першу чергу цьому посприяли євроінтеграційні процеси, які активно

здійснюються в Україні. Приміром, впровадження безвізового режиму в окремі країни сприяло поживленню зовнішнього туризму, водночас в Україні слід вжити заходи направлені на підтримку культурно-пізнавального туризму всередині країни.

Таким чином, для забезпечення розвитку культурно-пізнавального туризму в Україні необхідне відповідне організаційне та нормативно-правове забезпечення. Організаційне передбачає у даному випадку тісну співпрацю між культурними установами, у першу чергу музеями, державними органами влади, а також туристичними фірмами, що дозволить сформувати привабливі та конкурентоспроможні культурно-пізнавальні тури. Специфіка культурно-пізнавального туризму вимагає залученість великої кількості підприємств туристичної сфери та супутніх послуг, а також наявність в регіоні культурних пам'яток, традицій тощо. Нормативно-правова база встановлює правові аспекти туристичної діяльності, вона є чотирьохрівневою та включає: Конституцію України, Кодекси України, Закони України, а також інші державні програми, розпорядження, методичні рекомендації, програми розвитку тощо. До основних законів слід віднести закону України «Про туризм», який стосується безпосередньо розвитку туристичної діяльності.

Як уже було зазначено у роботі вище важливою передумовою розвитку культурно-пізнавального туризму є наявність відповідної історико-культурної спадщини регіону. Тому далі в роботі розглянемо дане питання більш детально.

1.3 Історико-культурна спадщина Полтавської області як ресурсна база розвитку культурно-пізнавального туризму

Культурно-пізнавальний вид туризму є специфічним та вимагає значної підготовки, а найголовніше його розвиток можливий лише за наявності великої кількості умов. Узагальнення наукової літератури показало, що провідною

умовою для розвитку культурно-пізнавального туризму є наявність багатой історико-культурної спадщини.

Історико-культурна спадщина виступає невичерпним туристичним ресурсом та головною ресурсною базою для розвитку культурно-пізнавального туризму. Без об'єктів історико-культурної спадщини будь-які експерименти щодо організації конкурентоспроможного культурно-пізнавального туризму приречені на невдачу.

Відмітимо, що О. Кузьмук у своєму дослідженні зазначав, що [22] «культурно-пізнавальний туризм виступає одним із засобів інформування громадян про інші регіони України та нівеляції стереотипів. Культурний туризм включає відвідання історичних, культурних або географічних визначних місць України.

Основна мета даних мандрівок – ознайомлення з пам'ятками історії, архітектури, мистецтва; природними та етнічними особливостями; сучасним життям народу і т.п. Культурно-пізнавальний туризм відіграє важливу роль в осмисленні власної ідентичності, у відродженні локальних традицій. Для молоді особливо важливим є усвідомлення історико-культурного значення здобутків власної країни, гордості за неї. Основною умовою розвитку культурно-пізнавального туризму є історичний та культурний потенціал країни, рівень забезпечення доступу до нього, а також побутові умови проживання туристів. У число об'єктів культурного туризму входять як історико-культурна спадщина (історичні території, архітектурні споруди і комплекси, зони археологічних розкопок, музеї, народні промисли, обряди, виступи фольклорних колективів), так і сучасна культура (виставки, фестивалі, особливості життя населення: кухня, костюми)».

Історико-культурна спадщина може включати у себе різноманітні об'єкти. Узагальнення наукової літератури дозволило на рис. 1.3.1 виділити основні компоненти історико-культурної спадщини.

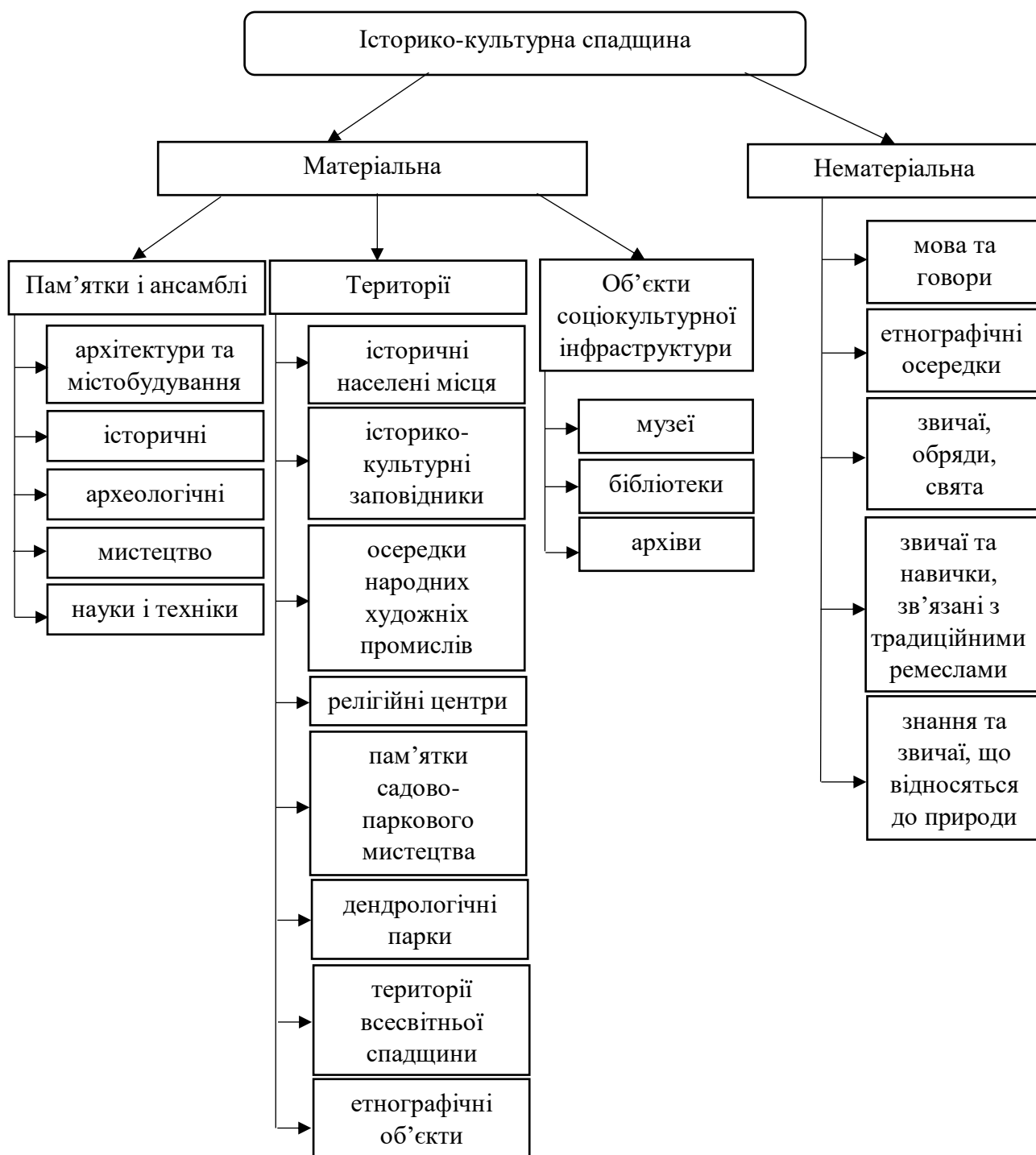

Рис. 1.3.1. – Класифікаційні компоненти історико-культурної спадщини [13]

В Україні питання використання історико-культурної спадщини регулюється Законом України «Про охорону культурної спадщини» [47], у ньому дається наступне визначення поняттю «культурна спадщина»: «сукупність успадкованих людством від попередніх поколінь об'єктів культурної спадщини;

об'єкт культурної спадщини – визначне місце, споруда (витвір), комплекс (ансамбль), їхні частини, пов'язані з ними рухомі предмети, а також території чи водні об'єкти, інші природні, природно-антропогенні або створені людиною об'єкти незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду й зберегли свою автентичність».

Зазначені об'єкти є основою розробки культурно-пізнавальних турів. Оскільки цей напрямок туризму передбачає знайомство туристів з культурно-історичною спадщиною різних регіонів, місць, країн, народів, тощо. Тому він заснований на відвідуванні туристами різних об'єктів культурно-історичної спадщини. Практично кожна країна приділяє увагу розвитку саме культурно-пізнавального туризму та розробляє відповідні державні та регіональні програми його розвитку. Так, як вона окрім традиційного відпочинку та знайомства з культурною спадщиною регіону забезпечує формування ідентичності народу, поширення його традицій, знань, розширення кругозору відпочивальників тощо. Об'єкти історико-культурної спадщини завдяки спільним зусиллям науковців, туристичних фірм, діячів культури, культурних установ, готелів можуть бути перетворені на туристичний продукт та урізноманітнити дозволя туристів.

Якщо брати до уваги останні тенденції розвитку культурно-пізнавального туризму, то хочеться відмітити, що її історично-культурну спадщину можна умовно розділити у дві групи: предметну та непередметну форми. До першої відносяться насамперед різні пам'ятники історії і культури. З археологічних пам'яток слід виокремити: кургани, стоянки стародавньої людини, залишки стародавніх архітектурних споруд.

Зазначені об'єкти через ряд об'єктивних чинників потребують виваженої попередньої підготовки для використання їх у культурно-пізнавальному туризмі. Адже, застарілі, занедбані архітектурні об'єкти ніколи не будуть привабливими для туристів. Ознайомлення з археологічними пам'ятками потребує ретельної загальнокультурної та історичної підготовки, якої доволі часто не вистачає у лівової частини туристів [57].

До пам'ятників історії належать споруди і будинки, пов'язані з вагомими історичними подіями або прославленими особистостями. Цей різновид пам'ятників має досить широке поширення й в Україні. Можна стверджувати, що пам'ятники історії є у кожному регіоні. Історичні пам'ятки, як і археологічні, також потребують попередньої підготовки, перед тим як стати об'єктами культурно-пізнавального туризму. Так, історичні об'єкти вимагають здійснення ремонтно-відновлювальних робіт, забезпечення благоустрою території тощо. Такі кроки необхідно для того, щоб історичні пам'ятники мали привабливість для туристичного контингенту. У оптимальному варіанті історичні пам'ятники стають основою забезпечення розвитку культурно-пізнавального туризму. Для їх включення до складу культурно-пізнавального турпродукту необхідна неабияка робота та значення у туроператорів та екскурсоводів [4].

Пам'ятки архітектури є найпоширенішими об'єктами культурно-пізнавального туризму. Пам'ятки архітектури – це споруди та будівлі, які мають певні архітектурні достоїнства та відображають різні стилі (наприклад, класицизм, модерн, бароко, ампір, конструктивізм, хай-тек, деконструктивізм, електизм тощо). Пам'ятки архітектури найбільш частіше з-поміж інших об'єктів історико-культурної спадщини включаються у культурно-пізнавальні тури. Саме вони є туристичними брендами, які визначають популярність відповідного регіону. Вони, як і попередні об'єкти історико-культурної спадщини, перед тим, як будуть використані у культурно-пізнавальних турпродуктах повинні пройти попередню підготовку (приміром пройти реставрацію, консервацію, часткового чи повного відновлення музейних експонатів тощо) [2].

Слід зазначити, що велика кількість пам'яток архітектури України знаходиться у занедбаному стані та потребують залучення значних інвестицій для їх реставрації. Саме складний технічний стан пам'яток архітектури перешкоджає повноцінному їх використанню як важливих об'єктів культурно-пізнавального туризму.

До пам'яток містобудування відносяться міські ландшафти, що мають гідну естетичну цінність. Збереження пам'яток містобудування вимагає

значущих зусиль, оскільки це пов'язано з способом заощадження великих за розмірами «живих» міських просторів. Потреби реконструкції старого житлового фонду, зведення різного роду нових будівельних об'єктів роблять збереження пам'яток містобудування складною організаційної та економічної проблемою. Особливо важко вирішуються проблеми збереження пам'яток містобудівного мистецтва в великих історичних містах, де неможливо заборонити нове будівництво.

Зокрема, збереження пам'яток містобудування є досить актуальною проблемою й для міста Полтави. Приміром останнім прикладом є проблеми збереження будівель, які входять до так званого ансамблю навколо Спаської церкви. Місцеві краєзнавці дали їй назву «Будинок з гербами» – через ліпнину на фасаді, яку одні вважають зображенням ножиць, інші – схрещеними шаблями, а деякі дослідники – стилізованою анаграмою одного з власників. Архітектура будівлі вказує, що вона була зведена в середині XIX століття. Раніше на цьому місці стояла садиба Паскевичів, а в 1837-му – будинок Беляєва. Також відомо, що у довоєнний час там жив відомий художник Соломон Розенбаум. Зараз будинок, про який відомо так мало, стоїть порожній [2].

Існує велика загроза, що місцеві забудовники на цій території забудують багатоповерхівки, які загрожуватимуть цілісності ансамблю навколо Спаської церкви. Остання є найстарішою церквою Полтави, стіни якої збудовані у далекому 1706 році. Це наведений лише один приклад проблеми збереження архітектурних пам'яток з безлічі в Полтавській області.

Трохи простіше зберігати і використовувати містобудівні ансамблі малих історичних міст, не схильних до агресивної перебудови. Однак в цих містах часто гостро не вистачає коштів для підтримки об'єктів туризму в належному вигляді, не вистачає коштів на проведення реставрації пам'яток і елементарний благоустрій [3].

Пам'ятки монументального мистецтва – скульптурні твори на вулицях, площах і скверах, елементи внутрішнього оздоблення деяких будівель (наприклад, іконостаси в православних храмах). Пам'яток такого роду, особливо

тих, що були споруджені за радянських часів, досить багато. Тому потрібне проведення ретельного їх вивчення і прискіпливого відбору для включення до складу турів та екскурсійних програм культурно-пізнавального туризму. Важливими ресурсами культурно-пізнавального туризму виступають стародавні історичні міста. Вони буквально насичені привабливими для туристів об'єктами.

Слід зазначити, що історико-культурна спадщина України та її регіонів досить багато та нараховує за орієнтовними підрахунками близько 130 тис. відповідних об'єктів. Полтавщина також має потужну історико-культурну спадщину, яка можна використати для розвитку культурно-пізнавального різновиду туризму. Користуючись даними Міністерства культури України на рис. 1.3.2 відобразимо структуру історико-культурної спадщини Полтавщини.

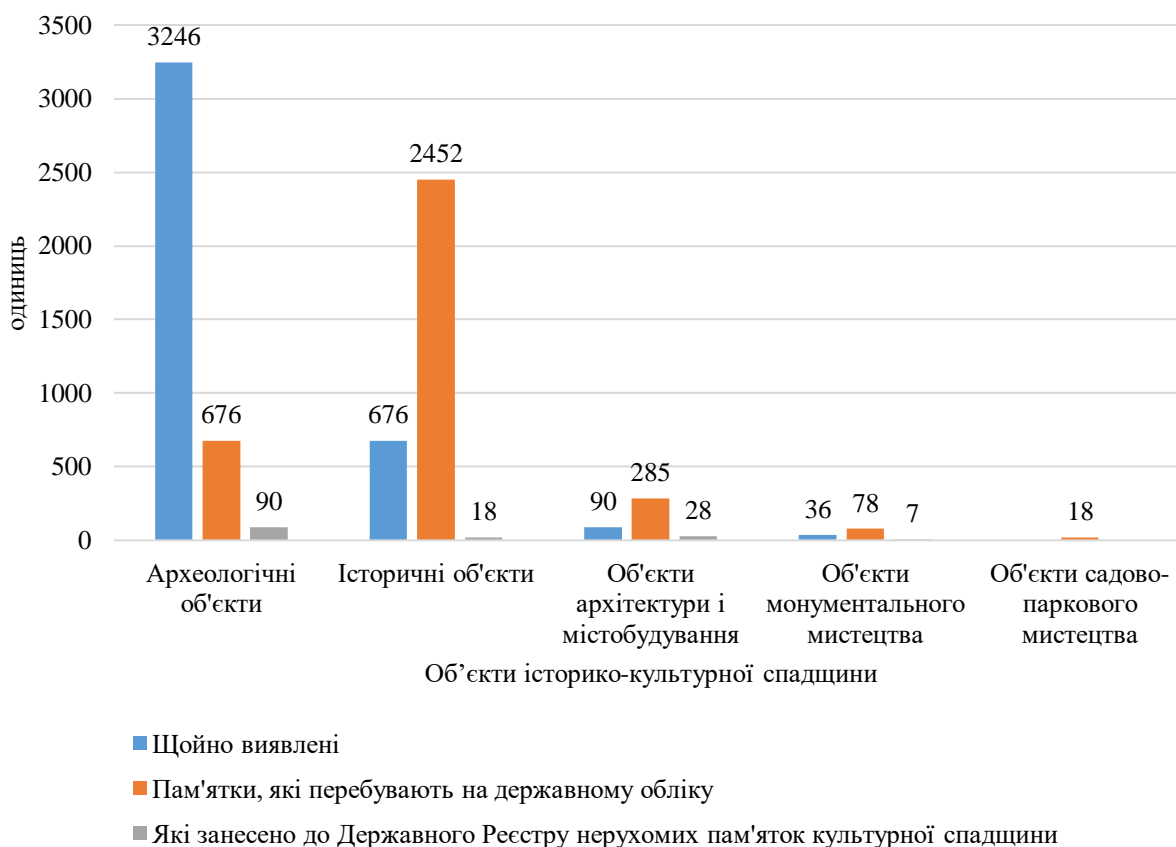

Рис. 1.3.2. – Структура історико-культурної спадщини Полтавщини.
Складено на основі [37, 58]

Можемо бачити, що робота по виявленню історико-культурної спадщини Полтавщини постійно ведеться. На сьогодні лише археологічних об'єктів

нараховується більше 3 тис. одиниць, які недавно виявлені та ще не перебувають на державному обліку. Те ж саме стосується 676 історичних об'єктів. Що стосується об'єктів історико-культурної спадщини, які перебувають на державному обліку, то найбільше їх кількість стосується історичних об'єктів, яких нараховується 2452 одиниці. На другому місці знаходяться археологічні об'єкти з чисельністю 676 одиниць, об'єктів архітектури і містобудування – 285 одиниць, об'єктів монументального мистецтва – 78 одиниць, та 18 об'єктів садово-паркового мистецтва. Такими показниками представлена історико-культурна спадщина Полтавської області.

У тім менше 200 об'єктів історико-культурної спадщини занесено до Державного реєстру нерухомих пам'яток культурної спадщини. До даного реєстру заносяться ті об'єкти, які офіційно беруться державою під охорону та мають важливе місцеве або ж національне значення. Всього у Полтавській області нараховується 32 об'єкта історико-культурної спадщини національного значення. На рис. 1.3.3 наведемо графічно їх розподіл за районами Полтавщини.

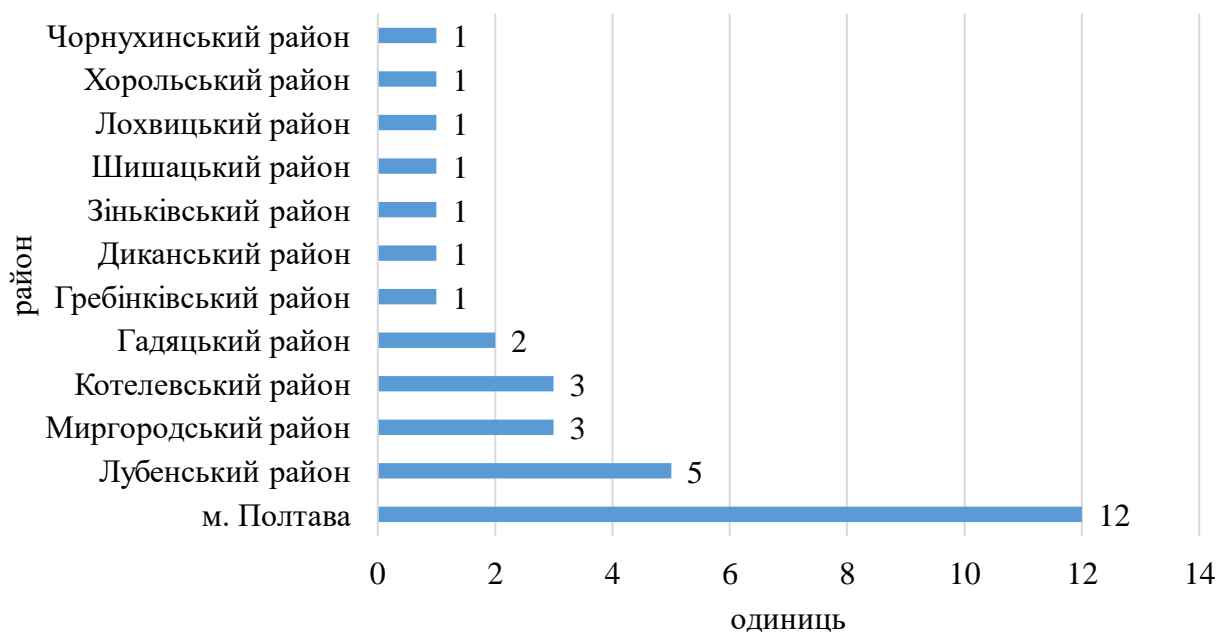

Рис. 1.3.3. – Розподіл об'єктів історико-культурної спадщини національного значення серед районів Полтавської області. Складено на основі [37, 58]

З цього бачимо, що найбільша кількість об'єктів історико-культурної спадщини національного значення знаходиться у м. Полтава. Місто представлено 12 об'єктами національного значення. Зокрема, до них відносяться: городище та поселення багатшарові, садиба письменника І.П. Котляревського, могила письменника І. П. Котляревського, садиба письменника Панаса Мирного (П. Я. Рудченка), садиба письменника В.Г. Короленка, могила письменника Панаса Мирного (П. Я. Рудченка), могила письменника В. Г. Короленка, могила художника Г. Г. Мясоедова, комплекс пам'яток «Поле Полтавської битви», монумент Слави, пам'ятник письменнику І.П. Котляревському, а також пам'ятник письменнику М. В. Гоголю. Інші райони та міста Полтавщини представлені відчутно меншою кількістю об'єктів історико-культурної спадщини [12].

Детальний перелік об'єктів історико-культурної спадщини національного та місцевого значення Полтавської області, занесених до Державного реєстру нерухомих пам'яток України наведемо у додатках А-Б. Зазначимо, що «постійно проводиться моніторинг пам'яток та щойно виявлених об'єктів культурної спадщини Полтавської області, відповідно до чого відбувається коригування (наповнення/вилучення) Державного реєстру нерухомих пам'яток України. Збереження та збагачення культурної спадщини є обов'язком кожного громадянина України, міцність і незалежність держави залежить від культурного розвитку, високого рівня національної самосвідомості, прагнення пізнати, творити історію свого народу та зберегти її для наступних поколінь. Багата культурна спадщина Полтавщини є вагомим частиним всесвітнього культурного надбання. Її належне збереження та використання – це не тільки один із ключових напрямків державної політики, але й показник, за яким оцінюється наша країна на європейському та світовому рівні».

Відмітимо, що головною перевагою культурно-пізнавального туризму порівняно з іншими є те, що вона має необмежений ресурс. За правильного підходу на кожній місцевості можна організувати цікаві та

конкурентоспроможні культурно-пізнавальні тури, які будуть користуватися попитом серед потенційних споживачів.

Таким чином, історико-культурна спадщина виступає головною ресурсною базою для розвитку культурно-пізнавального туризму відповідного регіону. До історико-культурної спадщини відносить велика кількість об'єктів, зокрема: археологічні пам'ятки, пам'ятники історії, пам'ятники архітектури, пам'ятки містобудування, пам'ятки монументального мистецтва, музеї, історичні місця тощо. Усі ці об'єкти виступають головною ресурсною базою забезпечення розвитку культурно-пізнавального туризму. Головною особливістю цього напрямку туризму є те, що кожен регіон володіє унікальною історико-культурною спадщиною, на основі яких можуть бути організовані туристичні тури. Що стосується Полтавської області, то даний регіон має досить потужний історико-культурний потенціал, який може бути використаний для розвитку культурно-пізнавального туризму. Зокрема, у Полтавській області нараховується 32 об'єкта історико-культурної спадщини національного значення та близько 200 об'єктів місцевого значення. Окрім того, до 10 тис. об'єктів історико-культурної спадщини Полтавської області не стоять офіційно на державному обліку. Усі вони можуть бути використані туроператорами, науковцями, діячами культури для формування привабливих туристичних маршрутів культурно-пізнавального напрямку.

В наступному розділі даної роботи проведемо оцінку розвитку даного напрямку туризму в Полтавській області.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

2.1 Роль музейних закладів регіону в забезпеченні пізнавальної рекреаційної діяльності та історико-культурного туризму

В умовах сьогодення, коли існує реальна загроза територіальній цінності та відбуваються етнічні конфлікти у різних регіонах України, значущість культурно-історичного середовища значно зростає. Ключову роль у даному процесі займають музеї, які виступають основним зберігачем історії та культурної ідентифікації нації. Протягом останніх років в Україні зростає суспільний інтерес до діяльності музейних закладів. У них зберігаються виняткові витвори речової та духовної культури народів, ілюстрація їх історико-культурного, науково-технічного, економіко-політичного, суспільного розвитку, що являється невід'ємної частини вселюдських цінностей, які переосмислюються та оцінюються кожним наступним поколінням. Оскільки, через відношення до культурно-історичних цінностей і того, як вони зберігаються визначається сучасне політико-економічне та соціальне становище країни та її подальші перспективи. Історико-культурні цінності сьогодні мають важливу вагу для розвитку країни та ідентифікації його народу [36].

Окрім цього всього музейні заклади виступають важливою складовою туристичної інфраструктури та мають значний вплив в забезпеченні пізнавальної рекреаційної діяльності та історико-культурного туризму. Послуги, які надаються музейними закладами являються важливою ланкою туристичного продукту, зокрема й культурно-пізнавального туризму. Музейні заклади є важливими центрами рекреаційної діяльності та історико-культурного туризму, як окремих регіонів, так і країни в цілому.

У контексті сучасних трансформаційних процесів, що відбуваються в національній економіці та культурному середовищі, музейні заклади

перетворилися на центри соціально-культурної та дозвілєвої діяльності. Щоб максимально задовольнити потреби сучасного споживача туристичних послуг музейні заклади повинні розвиватися у відповідності до інноваційного підходу, який передбачає використання інтерактивних експозицій, активну співпрацю з засобами масмедіа, поглиблення кооперації з туристичними компаніями, активне використання засобів Інтернету, розробка власних веб-сайтів у глобальній мережі, формування інтерактивних мап тощо. У Законі України «Про музеї і музейну справу» [45] від 1995 р. музеї визначаються як «культурно-освітні та науково-дослідні заклади, призначені не тільки для вивчення, збереження та використання пам'яток природи, матеріальної і духовної культури, але й для залучення громадян до надбань національної і світової історико-культурної спадщини».

Діяльність музейних закладів поширена по усій території України та її регіонів, які зберігають основні матеріальні та культурно-духовні цінності народу. Полтавський регіон не є винятком та на своїй території має досить розвинену мережу музейних закладів. Так, Полтавський регіон багатий величною історією, обдарований піснями, легендами, а також прославлений великою кількістю письменників та художників, які увійшли до когорти світових діячів культури, науки та мистецтва. Багату історію народу Полтавщини збережено для нащадків у музеях, які виступають головним провайдером поширення історії цього краю меншим поколінням. На сьогодні історію Полтавського регіону зберігає 40 музеїв, у яких заходиться близько 400 тис. пам'яток Музейного фонду України. Крім того, на території Полтавської області діє 242 музеїв на громадських засадах, у яких розміщується до 300 тис. різних експонатів історії та культурно-духовної спадщини цього регіону [28]. Їх основним завданням є популяризація культурної спадщини Полтавщини, ознайомлення з нею нового покоління.

Головною проблемою при визначенні ролі музейних закладів регіону в забезпечення пізнавальної рекреаційної діяльності та історико-культурного туризму є відсутність офіційної статистичної інформації щодо діяльності

музейних закладів. Єдиними статистичними документами, у яких міститься окрема інформація про діяльність музейних закладів Полтавщини є «Звіт про проведену роботу протягом 2020 року в рамках заходів Міської програми «Полтава туристична» на 2020-2026 рр.» [20]. Тому проаналізуємо інформацію, яка міститься у ній.

Для початку на рис. 2.1 відобразимо динаміку загальної кількості відвідувачів музейних закладів у 2015-2020 рр.

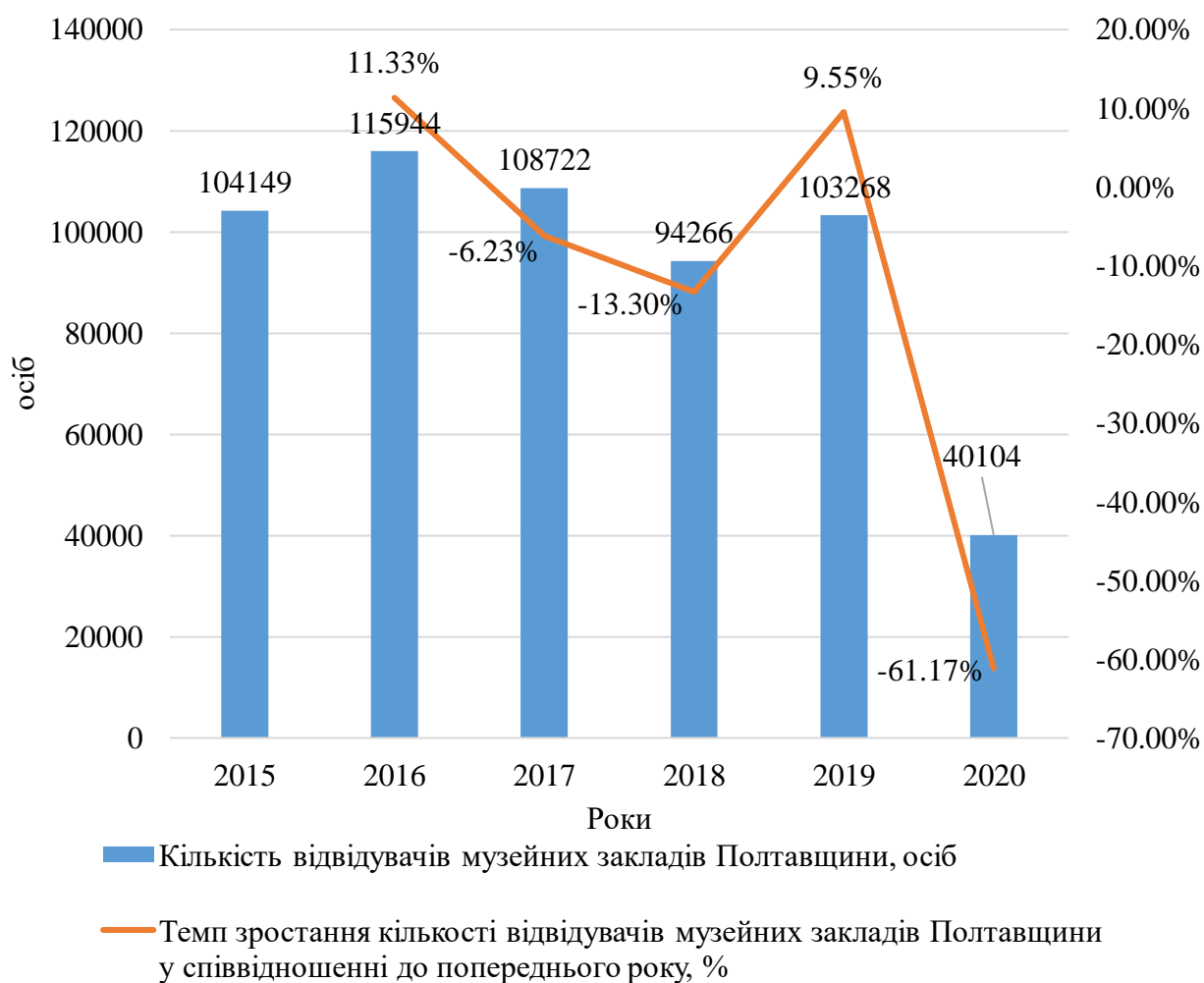

Рис. 2.1.1. – Динаміка загальної кількості відвідувачів музейних закладів Полтавської області у 2015-2020 рр. Складено на основі [28]

Аналізуючи вищенаведене дані помітно нестабільну динаміку зміни кількості відвідувачів музейних закладів Полтавської області у 2015-2020 рр. Найбільший пік відвідувачів помітний у 2016 р., коли їх кількість склала

115944 осіб, протягом 2017-2018 рр. відбулося їх зменшення до 94266 осіб. У 2019 р. помітне знову зростання на 9,55 % порівняно з попереднім роком, водночас у звітному році відбулося суттєве зниження на 61,17 % до 40104 осіб. Зниження кількості відвідувачів музейних закладів Полтавщини у 2020 р. є негативним. Оскільки це не сприяє, а ні розвитку музейних закладів, а ні поширення культурно-духовної спадщини Полтавської області.

Суттєве зниження кількості відвідувачів музейних закладів у 2020 р. обумовлене поширенням хвороби COVID-19. З метою захисту громадян від цієї небезпечної хвороби було впроваджено на державному рівні ряд превентивних заходів, які обмежували відвідування музеїв. Зокрема, більшу половину 2020 р. музейні заклади Полтавщини не надавали послуги екскурсійного обслуговування у своїх приміщеннях. Саме з цієї причини так зменшилася відвідуваність музеїв Полтавської області.

Слід додати, що музеями Полтавської області у різні роки були проведені дні відкритих дверей, впроваджені акції для школярів з метою популяризації духовно-культурної спадщини регіону, ознайомлення їх з історією краю. Це сприяє не лише розвитку музейних закладів, надходженню коштів, але й дозволяє виховати молодь, яка знатиме історію краю та її цінності.

Так, протягом останніх років у період осінніх, зимових, весняних та літніх канікул для школярів музейними закладами була реалізована акційна програма «Школяр у музеї». Вона передбачала надання пільги учням шкіл Полтавщини пільг у вигляді 50 % знижки на вхідний квиток та екскурсійну програму. Окрім того музейні заклади співпрацюють з туристичними підприємствами Полтавщини для участі у спільному проведенні туристичних турів, заходів, івентів тощо.

Зокрема, популярним є організація екскурсій на базі музейних закладів Полтавщини. На рис. 2.1.2 відобразимо динаміку кількості екскурсій, проведених у музейних закладах Полтавської області у 2015-2020 рр.

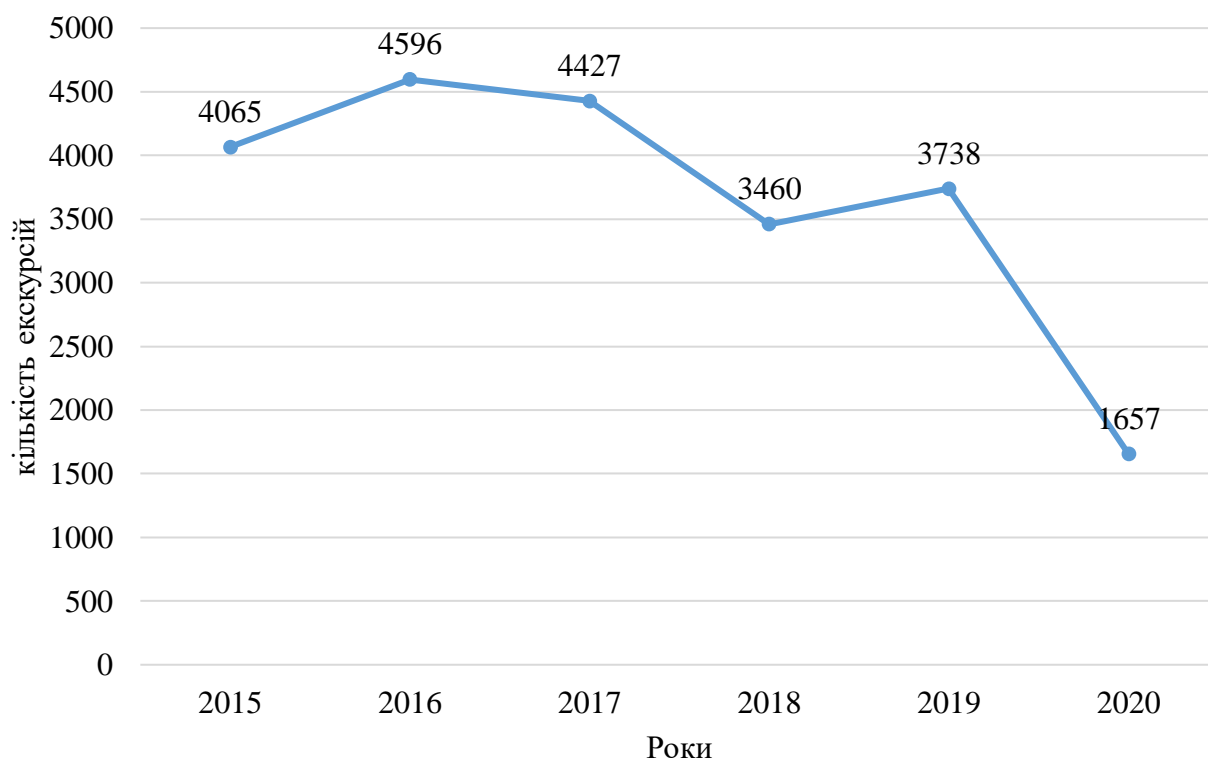

Рис. 2.1.2. – Динаміка кількості екскурсій, проведених у музейних закладах Полтавської області у 2015-2020 рр. Складено на основі [20]

Тенденція щодо кількості проведених екскурсій музейними закладами Полтавщини є досить подібною до динаміку кількості їх відвідувачів. З цього можемо зробити висновок, що кількість відвідувачів прямо залежить від проведених екскурсій. Чим більше музейні заклади організовуватимуть екскурсії, тим більша кількість відвідувачів буде відвідувати їх. Найбільший пік проведення екскурсій припадає на 2016 р., коли їх нараховувалося 4596 екскурсій. Найменша кількість проведених екскурсій була у 2020 р., в цей рік було організовано та проведено 1657 екскурсій. Загальне зниження кількості проведених екскурсій у 2020 р. обумовлено поширенням пандемії коронавірусу, яке вплинуло на обмеження діяльності музейних закладів. З метою збереження здоров'я населення музейні заклади розвивати свою діяльність у інтерактивному середовищі завдяки можливостям глобальної мережі Інтернет. Зокрема, для цього організовували екскурсії у режимі онлайн, однак кількість переглядів на даний час невідома через відсутність таких статистичних даних.

Слід зазначити, що протягом останніх років музейні заклади Полтавщини значно урізноманітнили свою діяльність. Головною революційною зміною у їх діяльності стало впровадження інноваційної цифрової платформи Augmented Reality, яка доповнює реальність. З нею музейні заклади могли у режимі онлайн проводити екскурсії у режиму реальної дійсності. Вважається, що саме за цифровими інноваціями криються перспективи розвитку музейних закладів не лише Полтавщини, а всієї України. Підсилюється зазначене неконтрольованим поширенням пандемії коронавірусу, яка змінила весь підхід до ведення закладів туристичної галузі.

Завдяки встановленим спеціальним додаткам на смартфонах бажаючі можуть спроектувати віртуальні об'єкти музейних закладів на реальне середовище. Механізм роботи таких додатків наступний: наводячи смартфон на картинки-«триггери» кожен бажаючий, який установить відповідний додаток зможе прочитати анотацію до певного витвору мистецтва, переглянути, як оживають окремі об'єкти, або ж стати свідком визначної історичної події. Іншою знаковою тенденцією розвитку музейних закладів Полтавщини стало відкриття інформаційно-туристичних кіосків, зокрема: «в приміщенні Полтавського художнього музею (галереї мистецтв) ім. М. Ярошенка (вул. Європейська, 5); Сенсорні екрани кіосків мають по вісім розділів, в яких уміщена детальна інформація про місто, його музеї, заклади тимчасового розміщення (проживання), туристичні фірми тощо. Встановлені кіоски мають вільний доступ усіх бажаючих познайомиться з туристичним потенціалом міста над Ворсклою. Відкриття кіосків – результат співпраці Управління культури виконавчого комітету Полтавської міської ради та ТОВ «Сенсорні системи України» (м. Київ)» [59].

На розвиток музейних закладів прямий вплив має належна фінансування їх діяльності. З огляду на те, що більшість з них є державними, то й залежать вони від виділення коштів з обласного чи місцевого бюджету, якого на всі потреби завжди не вистачає. Всього на Полтавщині нараховується 40 державних музеїв, основну інформацію про них представимо у додатку А. Окрім того, існує

на Полтавщині функціонує 242 музеїв на громадських засадах. Водночас основна база музейної діяльності у Полтавській області складають ті 40 державних музеїв.

Є на території Полтавщини й декілька нетрадиційних музейних закладів, які суттєво відрізняються від інших музеїв. Зокрема, до таких можна віднести: музей олії (с. Мачухи), музей ляльки-мотанки (с. Опішня), музей рушника (с. Степне), музей українського весілля (с. Великі Будища), музей пива і самогона (с. Абазівка). Більшість малих подібних музеїв функціонують на громадських засадах та не відносяться до національних.

У табл. 2.1.1 наведемо характеристику найбільш визначних державних музеїв та історико-культурних заповідників Полтавщини.

Таблиця 2.1.1

Характеристика найбільш визначних державних музеїв та історико-культурних заповідників Полтавщини. Складено на основі [28]

Назва	Характеристика
1	2
Національний музей-заповідник М.В. Гоголя	«Комплекс архітектурних і природно-ландшафтних об'єктів, у якому розташовано батьківську садибу письменника. Музей є частиною туристично-рекреаційного кластера «Гоголівські місця на Полтавщині» та входить до Всеукраїнського туристичного маршруту «Гоголівські місця в Україні»
Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішні	«Діяльність закладу спрямована на вивчення і популяризацію українського гончарного мистецтва. Селище Опішня є культурно-освітнім осередком гончарства в Україні»
Полтавський краєзнавчий музей	«Налічує понад 300 тис. експонатів історичної та культурної спадщини Полтавщини»
Державний історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви»	«Музей являє собою науковий, історико-культурний центр з вивчення історії України. Цей заповідник єдиний в Україні, що входить до Міжнародної організації військово-історичних музеїв під егідою ЮНЕСКО та включений до всесвітнього туристичного маршруту»
Полтавський музей авіації і космонавтики	«Являє собою зібрання експонатів, що стосуються авіаційної та ракетно-космічної тематики»

Продовження табл. 2.1.1

1	2
Полтавський художній музей (Галерея мистецтв) ім. Миколи Ярошенка	«Державний музей, у якому зібрані твори вітчизняного і зарубіжного мистецтва, а також етнографічних виставкових матеріалів»
Музей-садиба Івана Котляревського	«Меморіальний комплекс, де відображено помешкання й побут письменника. Працівники музею проводять сюжетно-тематичної екскурсії (театралізована вистава) «У гостях на Івановій горі»»
Полтавський літературно-меморіальний музей В.Г. Короленка	«Експозиційні матеріали налічують понад 10 тис. експонатів, що стосуються життя та творчості письменника»
Полтавський літературно-меморіальний музей Панаса Мирного	«Садиба-музей, виставкова експозиція, яка відображає побут і творчість видатного літературного митця»
Історико-культурний заповідник «Більськ»	«Комплекс присвячений пам'яткам скіфської культури»
Великосорочинський літературно-меморіальний музей М.В. Гоголя	«Музей знаходиться в будівлі, де народився М.В. Гоголь, та налічує експозицію з більше ніж 4 тис. експонатів (особистих речей письменника, рукописів тощо)»
Полтавський музей рушника	«Унікальність музею полягає у тому, що його було створено на громадських засадах, а кожний з понад 500 експонатів було зібрано жителями селища Степне»
Гадяцький літературний музей родини Драгоманових	«У музеї нараховується близько 170 експонатів»
Березоворудський народний історико-краєзнавчий музей	«У музеї зібрано близько 5000 експонатів. Доповненням до нього є пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення з палацовим комплексом та європейською пірамідою-каплицею (XVIII ст.)»

Слід зазначити, що на Полтавщині своїми безцінними зібраннями найбільше виділяються Полтавський та Кременчуцький краєзнавчі музеї, Державний історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви», Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішні, Полтавський художній музей (Галерея мистецтв).

Про вагомий внесок уродженців Полтавщини у піднесення української науки та культури повідають літературно-меморіальні музеї Г.С. Сковороди в селищі Чорнухи, І.П. Котляревського, Панаса Мирного, В.Г. Короленка в м. Полтаві, Олеса Гончара в с. Суха Кобеляцького району, Національний заповідник-музей М.В. Гоголя в с. Гоголеве Шишацького району та літературно-

меморіальний музей письменника в славнозвісних Великих Сорочинцях на Миргородщині.

Крім цього, разом з культурним надбанням Полтавщини під державною охороною знаходяться визначальні архітектурні, археологічні та історичні пам'ятки, які формують історико-культурну спадщину нашого народу. Сьогодні їх нараховується близько 4 тис. об'єктів. З метою охорони та збереження пам'ятки археології національного значення діє історико-культурний заповідник «Більськ» [28].

Найстарішим та найбільш визначальним в області вважається Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського. Створений він ще у далекому 1891 р., основою його на той час була колекція ґрунтів та гербарій, зібрана експедицією відомого професора В.В. Докучаєва. З самого заснування цього музею у ньому зберігалися найбільш визначні історико-культурні об'єкти історичної спадщини Полтавщини. Він поправу вважається основним науково-культурним центром Полтавської області. Сьогодні фонди Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського становлять унікальні предмети старовини, побуту та культурного й народного мистецтва. Він містить не лише місцевий матеріал про Полтавщину, але й зберігає старовинні предмети з історії усього світу, зокрема у даному музеї є експонати з Стародавнього Єгипту, Індії, Японії, Китаю, Індонезії тощо. Загальна кількість експонатів Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського складає більше 300 тис. одиниць.

У Зіньківському районі існує Національний музей-заповідник українського гончарства. Він є єдиним в нашій країні спеціалізований етномистецький науково-дослідний, культурно-освітній і навчально-виховний заклад, який постає всеукраїнським центром дослідження, збереження і популяризації гончарської спадщини України. Згідно інформації наведеної на головній веб-сторінці Полтавської обласної ради «діяльність музею-заповідника спрямована на відродження, утвердження й плідний розвиток історичних надбань опішнянського гончарства, організацію навчання і практичної роботи талановитої художньої молоді, докорінне поліпшення технології місцевого

гончарного виробництва, зміцнення матеріально-технічної бази промислу, налагодження мережі збуту гончарних виробів, популяризації мистецтва кераміки та творчості гончарів і малювальниць» [17].

Полтавський художній музей – галерея мистецтв імені Миколи Ярошенка відома не лише в Україні, але й за її межами. У його фондах містяться полотна як вітчизняних, так й іноземних всесвітньо відомих митців пензля. Розпочав свою діяльність він з далекого 1919 р. як відділ краєзнавчого музею і до 1940 р. носив назву Картинної галереї. Але уже з середини двадцятого століття отримав статус самостійного музею. Загальний фонд Полтавського художнього музею – галереї мистецтв імені Миколи Ярошенка нараховує більше 9 тисяч творів мистецтва. Основою його фонду є твори видатного художника М. Ярошенка, які після його смерті були передані рідному місті на зберігання [28].

Також важливою пам'яткою Полтавського регіону є Державний історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви». На його просторі протягом XIV-XX століть відбулося ряд знакових подій, які залишили вагомий слід у державотворчих процесах на європейському континенті: «битва великого Литовського князя Вітовта з монголо-татарами 1399 року, битва між законно обраним гетьманом України І. Виговським та полтавським полковником М. Пушкарем, який започаткував Руїну України (1658 р.), Полтавська битва 1709 року, операція «Фронтік» 1944 року». Також в охоронній зоні цього Державного історико-культурного заповідника знаходяться 4 старих поселень та більше 30 курганів скіфської доби.

Музеї Полтавщини знаходяться на одному з найбільш популярних сервісів про туристичні подорожі tripadvisor [59]. На ньому відвідувачі різних туристичних місць залишають про певні об'єкти власні відгуки та виставляються оцінки. На основі цього tripadvisor сформулював власний рейтинг найбільш кращих за відгуками туристами музейних закладів. Топ-5 найкращих музейних закладів за оцінками відвідувачів наведемо на рис. 2.1.3.

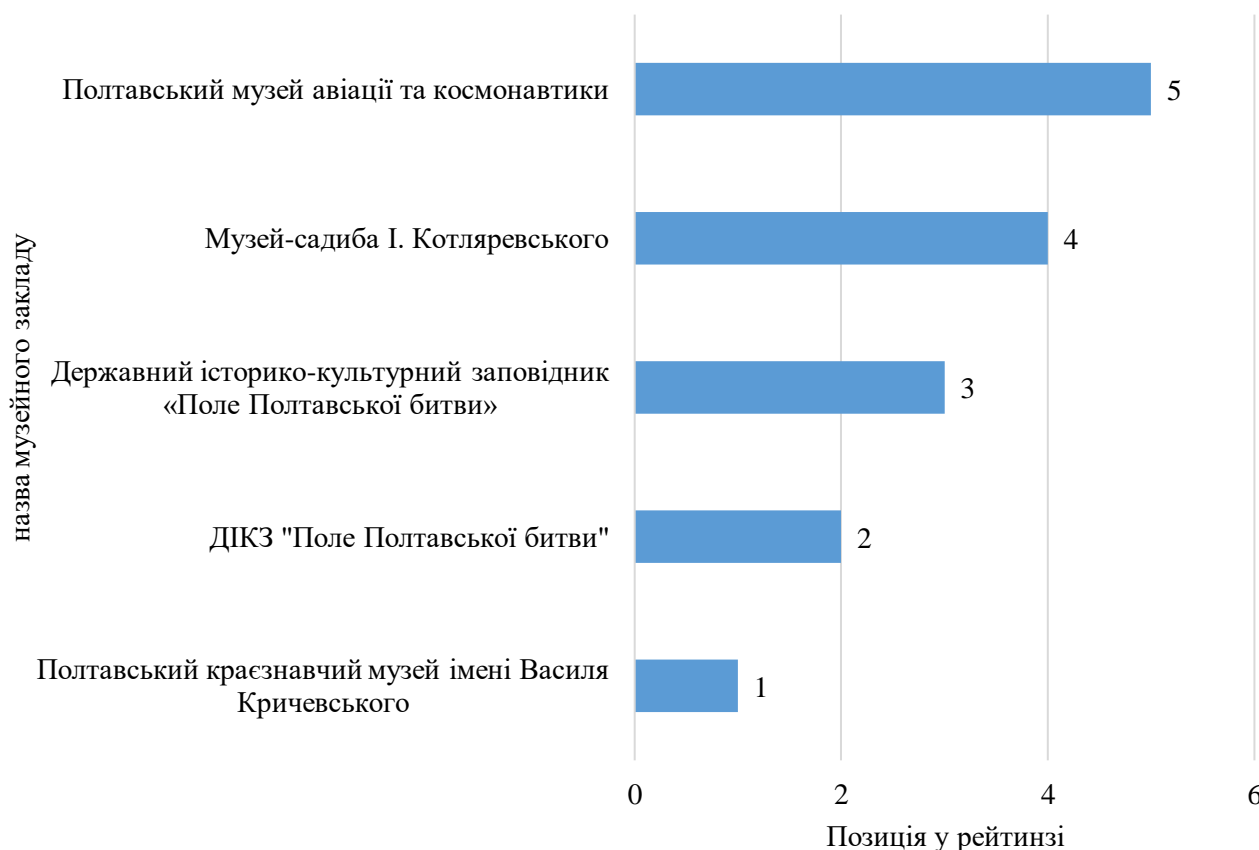

Рис. 2.1.3. – Топ-5 музейних закладів Полтавщини за оцінками відвідувачів. Складено на основі [59]

Відмітимо, що Полтавський регіон має досить розвинену мережу музейних закладів. Велика кількість музеїв нашого регіону є досить відомими не лише в Україні, але й в усьому світі. У них зберігаються надбання не лише Полтавського краю, але й всієї України та навіть Європи. Наявність широкої мережі музейних закладів дозволяє їм стати центрами історико-культурного туризму та дозвіллієвої діяльності Полтавщини.

Водночас музейні заклади Полтавської області мають й велику кількість проблем, які не дозволяють повноцінно їм розвиватися та використовуватися у туристичній діяльності. Основними проблемами музейних закладів Полтавщини можна відмітити такі [28]:

- велике падіння відвідуваності музейних закладів, у тому числі через поширення пандемії коронавірусу;

- гострий дефіцит фінансових ресурсів на потреби музейних закладів;
 - недостатня матеріально-технічна база музейних закладів Полтавщини;
 - нестача кваліфікованих кадрів у сфері музейної діяльності;
 - наявність великої кількості експонатів, які знаходяться у незадовільному стані та не привабливі для відвідувачів.
- відсутність у великої кількості жителів звички відвідувати музейні заклади.

Важливо на державному та місцевому рівні вирішити усі зазначені проблеми музейних закладів, а також стимулювати розвиток залучення коштів приватних інвесторів. Музейні заклади мають високий потенціал та є важливим елементом у розвитку туристичної діяльності. Вони мають можливість стати невід’ємним елементом туристичних маршрутів.

Таким чином, нині музейні заклади є невід’ємним елементом історико-культурного туризму в Україні та Полтавському регіоні. На Полтавщині офіційно зареєстровано 40 державних музеїв, які мають національне значення, а також близько 242 музеїв, які працюють на громадських засадах. Вони зберігають значну історико-культурну спадщину не лише Полтавщини, але й України та Європи. Розвиток музейних закладів стає могутнім каталізатором розвитку культурно-пізнавального напрямку туризму. Тому слід їх розвивати, збільшувати кількість, модернізувати матеріально-технічну базу, поповнювати експонати новими ескізами, стимулювати попит з боку потенційних відвідувачів. Окрім того, існує вагомий потенціал щодо кооперації музейних закладів з туристичними підприємствами, що дозволить отримати синергію від такої співпраці. Музеї стануть центром туристичних турів, а туристичні фірми забезпечать стабільний потік доходів та прибутків. Окрім того, музеї дозволяють розвинути національну ідентифікацію, викликати повагу до свого народу, зберегти надбання нації тощо.

У наступному підрозділі роботи розглянемо ареали та кластери розвитку культурно-пізнавального туризму в регіоні.

2.2 Ареали та кластери розвитку культурно-пізнавального туризму в регіоні

Полтавський регіон має сприятливе географічне розташування у центральній частині України, різноманітні територіально-природні ресурси, розвинуту транспортну мережу, потужну історико-культурну спадщину, а також сприятливі природно-кліматичні умови. Успішне поєднання цих факторів стає базою для розвитку різноманітних видів туризму на території Полтавської області та формування туристських кластерів та ареалів. Серед найбільш перспективних напрямків туризму Полтавщини є культурно-пізнавальний, який повністю свій туристичний ресурс не використав.

Основними ареалами культурно-пізнавального туризму Полтавщини є історико-культурні пам'ятки, місця історичних подій, заклади музеїв тощо. Для розвитку цього напрямку туризму на території аналізованого регіону необхідна наявність відповідних ресурсів. Для визначення передумов розвитку культурно-пізнавального туризму Полтавської області необхідні значні туристичні ресурси, які наведено на рис. 2.2.1.

Рис. 2.2.1. – Туристичні ресурси Полтавської області для розвитку культурно-пізнавального туризму. Складено на основі [12]

Зазначимо, що одними з головних ресурсів для розвитку культурно-пізнавального туризму необхідна наявність відповідних природних туристичних ресурсів. Вигідне географічне розташування Полтавської області зробило територією з одними з найбільш родючих ґрунтів переважно чорноземів, на яких росте різноманітна флора. Водна мережа області представлена такими річками як: Дніпро, Ворскла, Псел, Сула, Оржиці, Хорол, Оріль, Удай та інші. Клімат Полтавської області є помірно-континентальний, що сприяє розвитку культурно-пізнавальному туризмі на його території. Також для забезпечення розвитку культурно-пізнавального туризму у Полтавській області важливе значення має наявність відповідних біологічних ресурсів.

Наразі природно-заповідна мережа Полтавської області налічує 384 об'єкти та території, які займають територію у 142020,358 га, що становить 4,94 % від всього регіону. В.М. Маховка у своїй науковій праці до головних природно-заповідних об'єктів Полтавщини відносить [25]: «природні національні парки «Нижняосульський» і «Пирятинський», заказники загальнодержавного у кількості 20 одиниць та місцевого значення у кількості 155 одиниць, ботанічний сад, пам'ятки природи, дендрологічний парк та шість парків – пам'яток садового-паркового мистецтва загальнодержавного значення, чотири регіональні ландшафтні парки, 355 об'єктів і територій природно-заповідної мережі місцевого значення». Має Полтавська область й багату фауну та флору. Перша представлена близько 900 видами представників тварин, а друга нараховує порядку 20 тис. різновидів рослин. З них 8 видів рослин віднесені до Світового Червоного списку, а 66 видів до «Червоної книги» України, порядку 170 видів взяті під державну охорону. Відтак, на території Полтавської області є велика кількість рідкісних видів рослин та тварин, які можуть стати привабливими об'єктами при організації туристично-культурного туризму на цій території.

Основним ареалом розвитку культурно-пізнавального туризму в Полтавській області є багата історико-культурна спадщина. За останніми даними дана область нараховує 14 територій та об'єктів природного заповідного фонду,

які відносяться до історико-культурної спадщини, загальною їх площею у 300 га. До них відносять парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, ботанічні пам'ятки природи та регіональний ландшафтний парк «Диканський». Виняткового значення для розвитку культурно-пізнавального туризму в Полтавській області мають екскурсійні об'єкти, зокрема: музейні заклади, історико-культурні заповідники тощо. Частина з них була детально розглянута у попередніх підрозділах роботи. Тому питання музейних закладів повторно не розглядатимемо, так як і згаданих історико-культурних об'єктів [27].

Найбільш значущими туристичними та визначними пам'ятками регіону є пам'ятки архітектури Лубенський (Мгар) Спасо-Преображенський, Полтавський Крестовоздвиженський, Козельщина Різдва Богородичних монастирів XIII-XIX ст., Скіфське поселення II-III ст. До н. у селі Бельськ Котелевського району, Троїцької та Миколаївської церков, дзвіниця та Триумфальна арка в селі Диканька, пам'ятки архітектури та музеї (в районі 23 музеїв національного значення) – краєзнавчі, мистецькі, літературні та меморіал Панаса Мирного та В.Г. Короленка, музей-садиба І.П. Котляревського в Полтаві, музей М. В. Гоголя в селі Великі Сорочинці та музей-заповідник М.В. Гоголя в селі Гоголове (Василівний) Шишацького району, історико-культурний заповідник «Полтавське поле битви», музей-заповідник українського гончарства в селі Опішня, музей Г. Сковороди в Чернухові, музей авіації та космонавтики з експозицією літаків в обласний центр та ін. Саме ці об'єкти можуть бути використані для заповнення вільного часу між заходами культурно-пізнавального туризму [18].

Загалом природний та туристичний потенціал Полтавської області є досить сприятливим для розвитку культурно-пізнавального туризму. Туристичні рекреації в достатній кількості знаходяться по всій території України. Спеціально відведені території та об'єкти природного заповідного фонду України налічують 7442 одиниць, загальною площею 9,98 млн га, що становить понад 6,6% всієї площі України [40].

Полтавська область входить у 10 найпопулярніших областей України за рейтингом відомих брендів та місць відпочинку, що створює можливості для інтенсивного розвитку туризму. Полтавська область розташована в центральній частині України і межує з такими областями: на півночі – з Чернігівською і Сумською, на півдні – з Дніпропетровською та Кіровоградською, на сході – з Харківською та на заході – з Київською та Черкаською областями.

Вагомим фактором розвитку культурно-пізнавального туризму в Полтавській області є географічне розташування, стан та наявність культурно-історичних об'єктів, наявність об'єктів харчування та закладів розміщення, доступність до місць відпочинку та стан автошляхів. Але найбільшим потенціалом області є природоохоронні території. Загальна характеристика зазначених факторів наведена у табл. 2.2.1.

Таблиця 2.2.1

Характеристика об'єктів Полтавської області, необхідних для розвитку культурно-пізнавального туризму. Складено на основі [16]

Показники	Кількість об'єктів, одиниць
Державні музеї та пам'ятні місця	117
Санаторно-курортні заклади, бази відпочинку	16
Готелі, заклади розміщення	123
з них зелених садиб	74
Заклади харчування	29
Центри активного туризму	11
Природо-заповідні території	167
Парки – пам'ятки садово-паркового мистецтва	126
Археологічні пам'ятки	4012
Історичні об'єкти	3146
Об'єкти архітектури і містобудування	403
Об'єкти монументального мистецтва	121
Ботанічні пам'ятки природи	27
Меморіальні дерева	14
Річки Найбільші: Псел – довжина в межах області 350 км, об'єм стоку 1,46 км ³ на рік; Сула – довжина в межах області 213 км, об'єм стоку 1,15 км ³ на рік; Ворскла – довжина в межах області 226 км, об'єм стоку 0,9 км ³ на рік; Оріль – довжина в межах області 80 км, об'єм стоку 0,355 км ³ на рік	89
Туристичні інформаційні центри	12
Культові споруди	81

Як бачимо, Полтавська область має досить потужний туристично-рекреаційний потенціал для розвитку культурно-пізнавального туризму. У даній області налічується близько 167 природно-заповідні території, 126 парків – пам’яток садово-паркового мистецтва, 4012 археологічних пам’яток, 3146 історичних пам’яток, 403 об’єкти архітектури і містобудування тощо [40]. Все це може бути успішно використано для розвитку культурно-пізнавального туризму в Полтавській області. Також ареалами у питанні розвитку культурно-пізнавального туризму можуть бути використані природоохоронні території, найбільші з них розташовані вздовж річки Дніпро (табл. 2.2.2).

Таблиця 2.2.2

Топ-15 природоохоронних територій Полтавської області. Складено на основі [16]

Назва району, де розміщуються	Назва природоохоронного об’єкту
Кременчуцький	регіональний ландшафтний парк «Кременчуцькі плавні» та інші
Горішньо-Плавнівський	ландшафтний заповідник «Лісові озера» заказник ландшафтний місцевого значення «Заплава Псла» поблизу с. Дмитрівка та інші
Кобеляцький	ботанічний заказник «Новоорлицькі кучугури», ландшафтний заказник «Вишняки», ландшафтний заказник «Вільховатський» та інші
Решетилівський	орнітологічний заказник загальнодержавного значення «Михнівський» та інші
Глобинський, Оржицький, Семенівський	національний природний парк «Нижняосульський» та інші
Лохвицький	гідрологічний парк «Середньосульський» та інші
Чорнохивський	гідрологічний заказник «Піско-Удайський» ландшафтний заказник «Червонобережжя»
Пирятинський	національний природний парк «Пирятинський» заказник «Шкуратівський» ландшафтний заказник «Дейманівський» гідрологічний заказник «Харківецький» та інші

Створено новий веб-сайт «Полтавщина туристична», який має змістовну інформацію про туристичний потенціал області та висвітлює усі події галузі та надає методичні поради організаторам маршрутів та пересічним громадянам,

укладено путівник по районах області «Туристично-рекреаційний потенціал Полтавської області» та тематичний календар «Туризм подій 2020».

Більш детально досліджено суб'єкти туристичної діяльності, які безпосередньо задіяні у культурно-пізнавальному туризмі, наведено в табл. 2.2.3.

Таблиця 2.2.3

Аналіз закладів масового дозвілля у Полтавській області за 2016-2020 рр.

Складено на основі [20]

Показники	Роки					Відхилення (-/+) 2020 року до			
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019
Театри, од	2	2	2	2	2	0	0	0	0
Кількість відвідувань театрів за рік, тис. осіб	139656	135200	133967	134646	47857	-91799	-87343	-86110	-86789
Кількість концертних організацій, професійних творчих колективів, од.	1	2	2	2	2	1	0	0	0
Кількість слухачів на концертах, тис. осіб	75000	90000	110000	108000	34000	-41000	-56000	-76000	-74000
Музеї	40	37	37	40	40	0	3	3	0
Кількість відвідувань музеїв за рік, тис.	115944	108722	94266	103268	40104	-75840	-68618	-54162	-63164
Бібліотеки, од.	794	792	789	787	784	-10	-8	-5	-3
Бібліотечний фонд, тис. примірників	10714,5	10361,1	10287,2	10163,4	10076,5	-638	-284,6	-210,7	-86,9
Клубні заклади, од.	852	848	847	845	842	-10	-6	-5	-3
Кількість місць в них	205232	203144	203022	201741	201324	-3908	-1820	-1698	-417

Як свідчать вищенаведені дані протягом 2016-2020 рр. кількість театрів у Полтавській області була незмінною та складала 2 одиниці. При цьому найменша кількість відвідувачів театрів була у 2020 р. і складала 47857 осіб, що майже втричі менше за попередні роки. Подібна тенденція спостерігається й у зміні

кількості концертних організацій, відвідувачів яких у 2020 р. нараховувалося 34000 осіб, що у 2,5 рази менше за попередні роки.

Слід відмітити, що протягом 2017-2018 рр. у Полтавській області нараховувалося офіційно 37 музейних закладів, але протягом 2019-2020 рр. їх число зросло до 40 музеїв. Така тенденція безумовно є позитивною. У 2019 р. зростання кількості музеїв призвело до збільшення й кількості відвідувачів з 94266 осіб до 103268 осіб, але уже у 2020 р. їх число зменшилося до 40104 осіб. Загальне зменшення кількості відвідувачів закладів дозвілєвої діяльності у Полтавській області обумовлено пандемією коронавірусу. Поширення цього захворювання мало катастрофічно вразливий негативний вплив на всю туристичну діяльність. Адже, на державному рівні був проведений локдаун та обмежено перебування кількості відвідувачів у подібних закладах. Таким закладам слід пристосовуватися до нових умов діяльності та переходити за допомогою інноваційних засобів на дистанційне обслуговування охочих.

Загалом існуюча ресурсна туристична база дозволяє у Полтавській області забезпечувати систематичний розвиток культурно-пізнавального напрямку туризму. Для цього виду туризму важливе значення, як уже наголошувалося у роботі неодноразово, має тісна співпраця різних суб'єктів туристичної індустрії: музеїв, транспортних підприємств, туристичних компаній, ресторанів, готельних закладів та інших зацікавлених сторін у розвитку культурно-пізнавального туризму. Така співпраця можлива через створення туристичного кластеру. Під кластером розуміється сукупність у географічному регіоні взаємопов'язаних підприємств, які на основі співпраці взаємодіють з метою досягнення синергічного ефекту в певній діяльності.

Відповідно створення кластеру є одним з важливих кроків до шляху розвитку культурно-пізнавального туризму в Полтавській області. З цією метою на Полтавщині створено уже декілька таких кластерів. Зокрема, у 2018 р. був підписаний Меморандум між 16 громадами Кобеляцького, Новосанжарського, Решетилівського та Козельщинського районів [67]. Ці райони є сусідами у територіально-географічному сенсі та володіють унікальними ресурсами й

історико-культурною спадщиною для консолідації зусиль у питанні розвитку культурно-пізнавального туризму. Цей Меморандум заклав базу для тісної співпраці близьких районів у питанні сприяння розвитку туризму, у тому числі й культурно-пізнавального. Синергія їх зусиль дозволить перевести сферу туризму на якісно новий рівень розвитку.

У цьому кластері головну роль на себе беруть місцеві державні органи влади, які мають великі важелі впливу на культурно-пізнавальний туризму. Окрім того бажаним є залучення до нього інших учасників туристичного ринку, особливо стосується це туроператорів, туристичних агенств, закладів розміщення та харчування, музеїв та інших закладів. Налагодження у межах туристичного кластеру комунікацій між усіма зацікавленими сторонами культурно-пізнавального напрямку туризму є основою для забезпечення його стабільного розвитку. Кластер спрямований на створення сприятливих умов щодо взаємодії головних суб'єктів розвитку культурно-пізнавального туризму.

Іншим подібним проектом є створення на території Полтавщини туристично-рекреаційного кластеру «Гоголівські місця Полтавщини» [29], ініціація якого розпочалася у 2008 р. Учасниками цього кластеру стала обласна спілка краєзнавців, представники Обласної ради, а також представники туристичної індустрії. Основним результатом цього кластеру стала розробка нового екскурсійного маршруту, основними об'єктами якого стали пам'ятні місця, пов'язані з М.В. Гоголем – Миргород, Полтава, селища Диканька, Великі Сорочинці та Гоголеве. Завдяки такій співпраці з бюджету обласної ради профінансовано роботи щодо ремонту пам'яток історії та культури. У свою чергу краєзнавці та представники місцевих туристичних агенств доклали участі щодо організації туристичного маршруту. Пізніше по домовленостях залучені були заклади розміщення та харчування, у яких туристи мали можливість проживати й харчуватися. Однозначно така кооперація усіх учасників туристичної діяльності, а головне представників влади та бізнесу, дозволяє досягти великої ефективності у питанні розвитку культурно-пізнавального туризму.

Слід зазначити, що також на території Полтавської області доволі часто проводять форуми, круглі столи, конференції присвячені сфері туризму. На яких представники бізнесу та державних органів влади обговорюють ключові проблеми сектору туризму й формують спільні програми сприяння розвитку цього сектору економіки. Зокрема, 20 серпня 2020 року пройшов «II Полтавський туристичний форум: Сфера гостинності». Метою його проведення була координація зусиль усіх представників бізнесу, дотичних до культурно-пізнавального туризму, готельно-ресторанної сфери, органів державної влади та місцевого самоврядування, особливо за форс-мажорних умов коронавірусної хвороби. Учасниками цього форуму стали представники державної влади, а також представники готельної індустрії, туристичної сфери, ресторанної справи тощо. Важливо, щоб у питанні розвитку культурно-пізнавального туризму зусилля докладали усі зацікавлені у цьому сторони. Особливо у період коронавірусу важлива державна підтримка бізнесу в даному питанні.

Взагалі слід відзначити, що Полтавська область у своєму розпорядженні має досить багатий природно-кліматичний й історико-культурний потенціал для розвитку різних видів туризму. Активний розвиток рекреаційно-туристичного кластеру в Полтавській області дозволить укріпити та створити нові зв'язки з супутніми та допоміжними їх розвитку галузями промисловості та підтримуючими кластерами, наприклад, по виробництву спортивного та туристичного спорядження, продуктів харчування, напоїв, а також працюючих у сфері ЗМІ, охорони природи та культурної спадщини. Рекреаційно-туристичний кластер Полтавської області може стати одним з найефективніших засобів одержання прибутків, стимулювання ринкових відносин, активного впливу на розвиток сумісних галузей економіки, зайнятість населення, поліпшення роботи по охороні пам'яток історії, підвищення культурного рівня населення. Особливо важливе створення кластерів у період пандемії коронавірусу, яка вразила усю індустрію гостинності.

Полтавщина має всі умови для того, щоб стати потужним туристичним центром: багата земля і природа, унікальні культурні та історичні пам'ятки,

великий людський потенціал, вдале географічне розташування на перетині головних шляхів України.

Таким чином, проведений аналіз дозволяє констатувати, що Полтавщина володіє досить потужним туристично-рекреаційним потенціалом для розвитку туристично-пізнавального напрямку туризму. На території Полтавської області знаходиться велика кількість архітектурних та археологічних пам'яток, музеїв, природо-заповідних територій, пам'яток садово-паркового мистецтва, меморіальних дерев, культових споруд, визначних місць та інших цікавих туристичних об'єктів. Усі вони можуть скласти основу нових конкурентоспроможних культурно-пізнавальних турів. Оптимізму додає постійний діалог державних органів влади з представниками туристичного бізнесу, істориками, краєзнавцями, які спільними зусиллями вирішують насущні проблеми туристичної сфери та розробляють заходи щодо його розвитку. Така співпраця між усіма зацікавленими сторонами відбувається у площині створення туристичних кластерів, найбільш новий створений за консолідацією 16 громад Кобеляцького, Новосанжарського, Решетилівського та Козельщинського районів.

На основі проведеного дослідження можемо констатувати, що у Полтавській області робиться багато для розвитку культурно-пізнавального туризму, але разом з цим залишається багато невирішених проблем. Тому далі розглянемо перспективи розвитку культурно-пізнавального туризму в даному регіоні.

2.3 Перспективи розвитку культурно-пізнавального туризму в регіоні

Проведений поглиблений аналіз у попередніх підрозділах роботи дозволяє констатувати наступне: Полтавський регіон володіє унікальними природо-кліматичними ресурсами, винятковою історико-архітектурною спадщиною, а також рекреаційно-туристичною базою, що дозволяє розвивати культурно-

пізнавальний напрямок туризму. Утім Полтавський регіон повністю не використовує свій багатий потенціал у контексті розвитку культурно-пізнавального туризму.

Визначити істинний стан культурно-пізнавального туризму в Полтавському регіоні, а також виявити подальші його перспективи розвитку скористаємося SWOT-аналізом. Він допоможе виявити слабкі та сильні сторони розвитку культурно-пізнавального туризму в Полтавському регіоні, а також визначити ймовірні загрози та можливості, які існують в зовнішньому середовищі. SWOT-аналіз стану культурно-пізнавального туризму в Полтавському регіоні представимо у табл. 2.3.1.

Таблиця 2.3.1

SWOT-аналіз стану культурно-пізнавального туризму в Полтавському регіоні

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ol style="list-style-type: none"> 1. Вигідне географічне розташування 2. Наявність унікальних природних, архітектурних, туристично-рекреаційних ресурсів, а також багатої історико-культурної спадщини 3. Досить розвинена транспортна інфраструктура 4. Налагоджені комунікації державних органів влади з представниками туристичної індустрії 5. Наявність природо-заповідного фонду 6. Велика кількість підприємств туристичної індустрії 7. Наявність стратегії розвитку туризму Полтавської області 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Велика кількість об'єктів історико-культурної спадщини знаходять у занедбаному стані та не викликають інтерес у туристів. 2. Слабка фінансова підтримка місцевих органів влади туристичної індустрії 3. Застаріла туристична інфраструктура, особливо незадовільний стан доріг на окремих ділянках Полтавщини 4. Невелика кількість розроблених культурно-пізнавальних турів 5. Відсутність сформованого цілісного туристичного бренду Полтавщини 6. Відсутність належної інформаційної підтримки розвитку регіонального туристичних продуктів
Можливості	Загрози
<ol style="list-style-type: none"> 1. Формування туристичних кластерів, що сприятиме розвитку туристичної індустрії 2. Зростання іміджу регіону та країни 3. Розробка конкурентоспроможних культурно-пізнавальних турів 4. Залучення іноземних інвестицій у розвиток туристичної індустрії 5. Організація масштабних заходів (проведення фіналу кубку України з футболу) 6. Підвищення рівня державної підтримки 7. Стимулювання розвитку внутрішнього туризму 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Зростання політико-економічної нестабільності в країні 2. Ескалація конфлікту на сході країни 3. Знецінення національної валюти 4. Зниження платоспроможності потенційних клієнтів 5. Поширення корупції 6. Подальше поширення пандемії коронавірусу, що унеможливить звичний режим роботи туристичних підприємств 7. Збільшення ціни на туристичні послуги, зменшення попиту

Як свідчать вищенаведені результати сфера культурно-пізнавального туризму в Полтавському регіоні має як ряд сильних сторін, так і слабких сторін. Сильні сторони є основними конкурентними перевагами Полтавського регіону та сприяють розвитку цьому напрямку туризму. Обґрунтуємо кожен з них для кращого розуміння.

Вигідне географічне розташування обумовлене межуванням Полтавської області з такими областями як: Харківська, Дніпропетровська, Київська, Черкаська, Чернігівська та Сумська. Нею проходить декілька важливих транспортних коридорів, що сприяють розвитку туристичної галузі. Проведений у попередніх підрозділах роботи аналіз показав, що полтавський регіон багатий на унікальні природні, архітектурні, туристичні-рекреаційні ресурси, а також має історико-культурну спадщину. Відповідно на території даного регіону є велика кількість привабливих для туриста місць, які він може відвідати.

Безумовно сприяє розвитку культурно-пізнавального туризму, а також загалом туристичній сфері налагоджені комунікації міських органів влади з представниками туристичного бізнесу. Зокрема, у тісній співпраці обох сторін проводяться спільні форуми, конгреси, онлайн-конференції, де відбувається пошук найбільш ефективних рішень для розвитку туристичного бізнесу. Як приклад місцевої підтримки туристичної індустрії можна навести затвердження та прийняття «Стратегії розвитку туризму та курортів у Полтавській області на 2019-2029 рр.» [60], а також «Програми розвитку туризму і курортів у Полтавській області на 2021-2025 роки» [56]. Це свідчить про те, що наявні проблеми туристичної сфери регіону знаходяться під постійним контролем місцевих органів влади. Також сприяє розвитку туристичної індустрії наявність значної кількості туроператорів, туристичних агентств, закладів харчування, гостинності, які необхідні для розвитку туристичної сфери.

Водночас існує й ряд слабких сторін у розвитку культурно-пізнавального туризму Полтавського регіону. Перше за все слід відмітити, що незважаючи на велику кількість об'єктів історико-культурної спадщини, більшість з них

знаходяться у занедбаному стані та вимагають модернізації, реконструкції. Оскільки наявний їх вигляд є не досить привабливим для потенційних туристів. Все це вимагає фінансових ресурсів, яких постійно не вистачає, а місцеві органи влади не спішають виділяти фінанси тим самим недооцінюючи туристичні галузь. Адже, за сприятливих умов та повного використання наявного туристичного потенціалу туристична індустрія може приносити значні податкові надходження, інвестиції у регіон, сприяти працевлаштуванню населення тощо. Усі ці проблеми є взаємопов'язаними і прямо залежать від фінансового становища у країні. Наступна проблема зумовлена недооцінкою потенціалу культурно-пізнавального туризму у Полтавському регіоні внаслідок чого існує обмаль конкурентоспроможних, цікавих культурно-пізнавальних маршрутів цим краєм. Також невирішеною залишається проблема розвитку туристичного бренду Полтавщини. Лише у 2020 р. було розроблено логотип «Полтавщина туристична» (рис. 2.3.1).

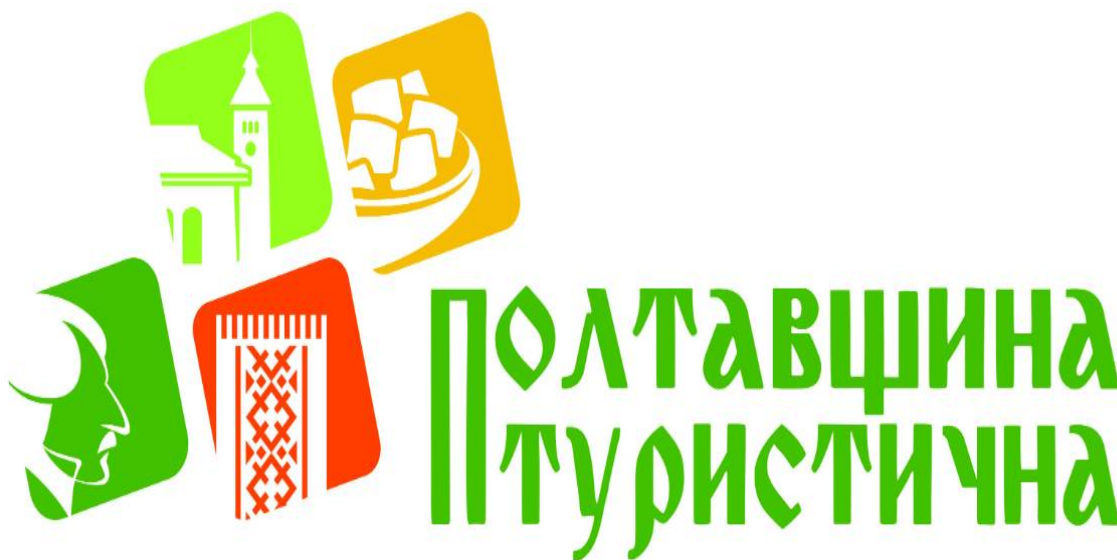

Рис. 2.3.1. – Логотип «Полтавщина туристична» [39]

Тому на разі ведеться робота по формуванню цілісного туристичного бренду Полтавщини. Місцевим органам влади та представникам туристичного бізнесу в цьому напрямку потрібно багато що ще зробити. Позитиву додає той факт, що робота у цьому напрямку уже ведеться. Тому існує ймовірність, що у найближчому майбутньому дана проблема буде вирішена.

Подальші перспективи розвитку культурно-пізнавального туризму в Полтавському регіоні криються і посиленні сильних сторін та усуненню слабких. Сприятиме цьому використання наявних можливостей у зовнішньому середовищі, а гальмуватимуть можливі загрози. Серед основних загроз розвитку культурно-пізнавального туризму в Полтавському регіоні слід виділити наступні: зростання політико-економічної нестабільності в країні, ескалація конфлікту на сході країни, знецінення національної валюти, зниження платоспроможності потенційних клієнтів, поширення корупції, подальше поширення пандемії коронавірусу, що унеможливить звичний режим роботи туристичних підприємств, а також збільшення ціни на туристичні послуги, зменшення попиту. Констатуємо, що основні загрози розвитку даної сфери туризму криються у політичній та економіко-соціальній ситуації країни й регіону. Багато, що залежить від ситуації на сході України, рівня економічного розвитку країни, а також поширення пандемії коронавірусу. Адже, уже поширення цього вірусу завдала непоправних збитків усій туристичній сфері й неможливо точно спрогнозувати подальший розвиток подій. Уже в країні стартувала процедура вакцинації населення від цього страшного вірусу, то є надія на позитивні зміни.

Незважаючи на велику кількість загроз все-таки, існує й ряд можливостей, які сприяють розвитку культурно-пізнавального напрямку туризму. Зокрема, до них слід віднести такі: формування туристичних кластерів, що сприятиме розвитку туристичної індустрії, зростання іміджу регіону та країни, розробка конкурентоспроможних культурно-пізнавальних турів, залучення іноземних інвестицій у розвиток туристичної індустрії, організація масштабних заходів (проведення фіналу кубку України з футболу), підвищення рівня державної підтримки, а також стимулювання розвитку внутрішнього туризму. Їх використання сприятиме не лише розвитку туристичної індустрії, культурно-пізнавальному напрямку туризму, але й загальному покращенню соціального та економічного розвитку регіону та країни.

Ідентифікація сильних та слабких сторін, можливостей та загроз дозволяє зробити висновок про те, що культурно-пізнавальний туризм має досить потужний потенціал щодо свого розвитку у Полтавському регіоні. У тім залишається велика кількість невирішених проблем та загроз, які заважають повноцінному використанню цього потенціалу. Загалом туристична сфера за правильного підходу може стати головним драйвером економічного розвитку регіону. У цьому контексті вважаємо за доцільне запропонувати декілька власних пропозицій щодо розвитку культурно-пізнавального туризму в Полтавському регіоні. Їх зміст представимо на рис. 2.3.2.

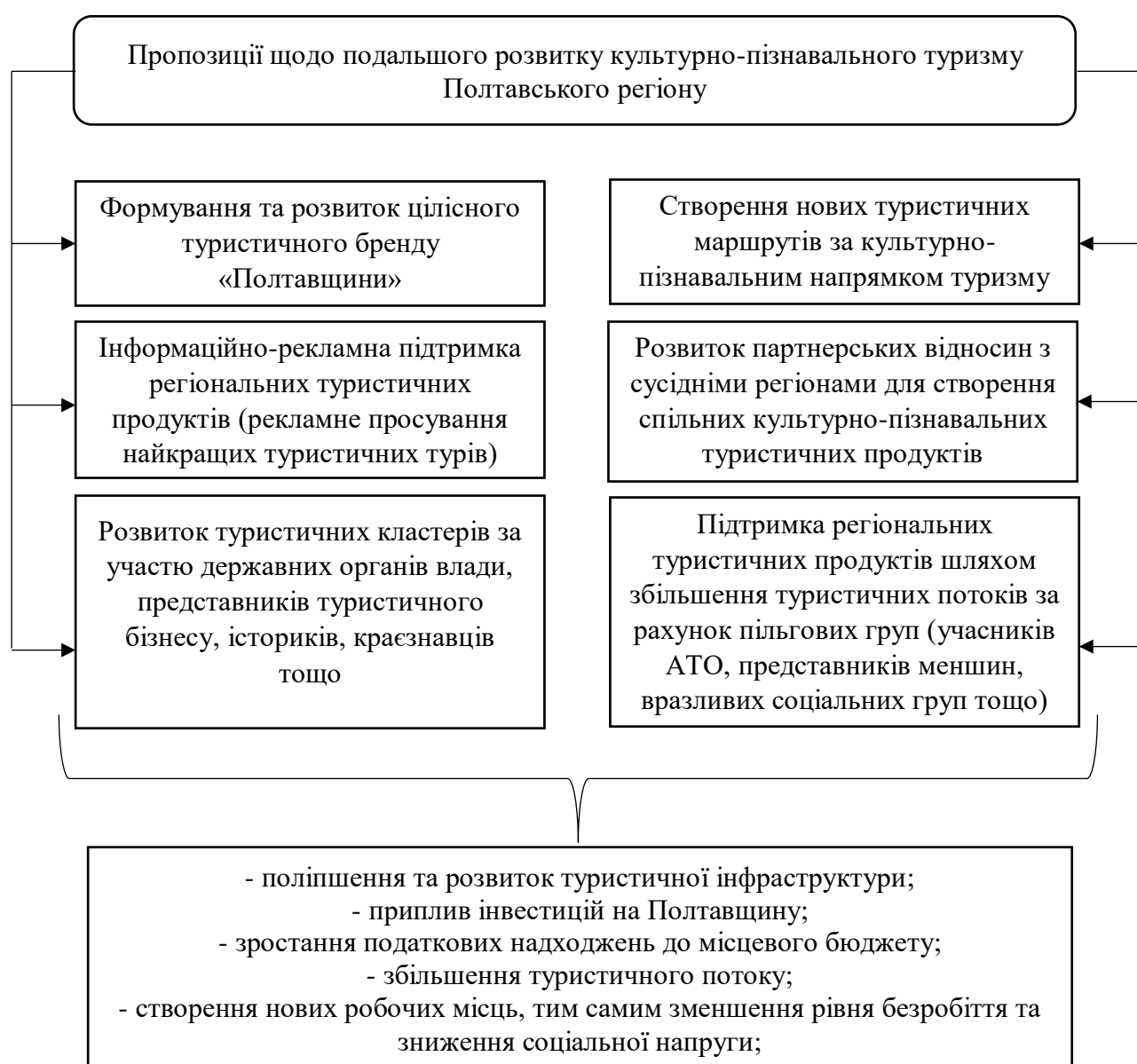

Рис. 2.3.2. – Пропозиції щодо подальшого розвитку культурно-пізнавального туризму Полтавського регіону. Складено на основі [56]

На нашу думку, це ключові заходи, які повинні бути впроваджені на регіональному рівні для забезпечення розвитку культурно-пізнавального напрямку туризму. При цьому слід розуміти, що вони повинні бути впроваджені не поодинокі, а одночасно тим самим забезпечуючи синергію. Окрім того, важливо для розвитку культурно-пізнавального туризму Полтавського регіону посилити комунікації та взаємовідносини місцевих органів влади з представниками бізнесу. Лише при докладанні спільних зусиль можна забезпечити подальший розвиток культурно-пізнавального туризму Полтавського регіону.

Одним з центральних завдань цього повинно стати формування позитивного іміджу регіону. Оскільки лише за умови належного іміджу регіону, рекламної підтримки, наявності впізнаваного туристичного бренду можна досягнути збільшення внутрішнього та зовнішнього туристичного потоку. Можемо запропонувати декілька заходів у сегменті забезпечення інформаційно-реklamної підтримки [60]:

- заохочення участі представників туристичної сфери у форумах, конгресах, нарадах, конференціях, присвячених обговоренню питань перспектив та проблем туристичної галузі;
- розробка та розповсюдження туристичних каталогів у друкованому та електронному вигляді щодо історико-культурної спадщини Полтавського регіону, привабливих туристичних об'єктів, туристичних продуктів, переліку підприємств, які працюють у сфері туристичного бізнесу та гостинності тощо;
- використання у районах скупчення людей сіті-лайтів із зображенням найбільш привабливих туристичних об'єктів;
- формування та розвиток туристичного брендбуку Полтавщини;
- популяризація туристичного відпочинку серед внутрішніх потенційних споживачів;
- участь представників туристичної сфери у міжнародних туристичних конференціях, конгресах, форумах тощо.

Усі ці заходи є дієвими та перевірені практикою для формування привабливого туристичного іміджу регіону. Також слід враховувати ситуацію сьогодення викликану пандемією коронавірусу. Існує загроза, що й надалі буде обмежена туристична діяльність. З цього огляду слід використовувати інформаційні технології, які дадуть можливість створювати інтерактивні, віртуальні туристичні тури. З однієї сторони це дозволить за умови корона-кризи й надалі продовжувати популяризувати Полтавщину, а з іншої сторони викликатиме відкладений попит у потенційних туристів. Адже, частина захоплених глядачів буде зацікавлені наочно побачити ці краєвиди, туристичні ресурси Полтавщини, більш детально ознайомитися з історією цього краю.

Слід враховувати той факт, що на даний час туристична індустрія Полтавщини слабо популяризована. Тому слід використовувати різноманітні інфо-приводи для ЗМІ щодо інформування про туристичні ресурси Полтавщини, цікаві туристичні продукти, видавати безкоштовні брошури, буклети тощо. Все це буде спрямоване на популяризацію туристичного бренду Полтавщини.

Розвиток туристичної сфери та культурно-пізнавального туризму сприятиме поліпшенню соціально-економічного становища. Це матиме користь для усіх зацікавлених сторін. Державні органи влади зможуть завдяки цьому забезпечити притоку інвестицій та зростанню податкових надходжень від туристичної сфери. Окрім цього поліпшиться імідж регіону та відбудеться залучення іноземних інвестицій. Приватні туристичні фірми, заклади готельної та ресторанної сфери отримають притік клієнтів та збільшать свої доходи і прибутки. Суспільний ефект проявлятиметься у зниженні рівня безробіття, створення додаткових робочих місць, покращенні місцевої інфраструктури тощо. Відповідно до цього необхідна консолідація зусиль усіх зацікавлених сторін, лише за такого підходу будуть досягнуті поставлені цілі.

Відмітимо, що Стратегією розвитку туризму та курортів у Полтавській області на 2019-2029 рр. визначено пізнавальний туризм одним з пріоритетних разом з подієвим, діловим та сільським. У даній стратегії уповноважені особи заклали фундамент для розвитку цього різновиду туризму. Зазначається, що

«пізнавальний туризм у Полтавському регіоні розвиватися буде за рахунок орендування та розвитку головних туристичних магнітів регіону: музею-заповідника українського гончарства в Опішному, заповідника «Більськ», музею-заповідника М.В. Гоголя, Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського та унікальної вишивки «білим по білому» з технікою виготовлення квіткових гобеленів у м. Решетилівці, тощо». У свою чергу місцеві органи влади беруть на себе відповідальність всебічно підтримувати розвиток культурно-пізнавального туризму.

У цьому контексті Стратегією розвитку туризму та курортів у Полтавській області на 2019-2029 рр. [60] визначено чотири стратегічні цілі для забезпечення розвитку культурно-пізнавального туризму (рис. 2.3.3).

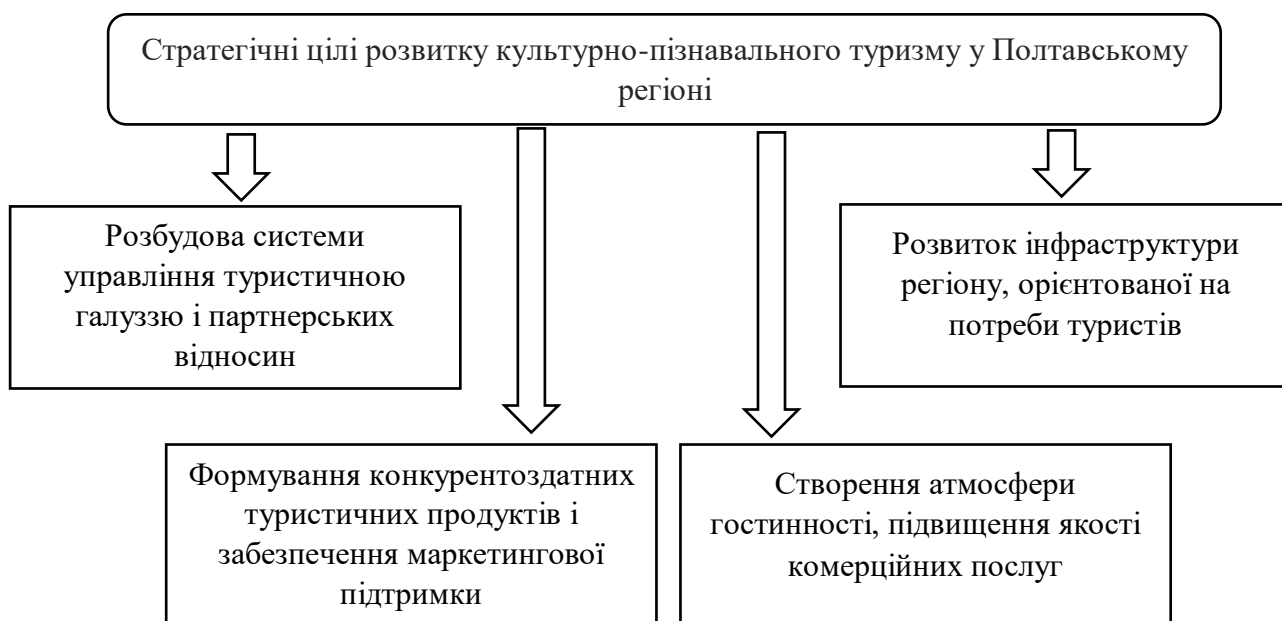

Рис. 2.3.3. – Стратегічні цілі розвитку культурно-пізнавального туризму у Полтавському регіоні/ Складено на основі [60]

За планом виконання зазначених стратегічних цілей забезпечить отримання короткострокових, середньострокових та довгострокових результатів у контексті розвитку туризму у Полтавському регіоні. Так, очікується, що до кінця 2029 рр. слідування наведених вище рекомендаціям буде досягнуто таких стратегічних цілей [60]:

- сформовано сталий імідж Полтавщини, як туристично-привабливого регіону під єдиним запатентованим логотипом.

- створено повноцінну туристичну галузь області, як одну з бюджетоутворюючих: з річним обсягом надходжень до місцевого/обласного бюджету 10 – 15 %.

- включено Полтавщину не менш як до 10-ти популярних загальнонаціональних та міжнародних туристичних маршрутів.

- включено Полтавщину у п'ятірку найбільш туристично-привабливих і відвідуваних туристами обласних центрів України (за даними національних рейтингів та міжнародними експертними оцінками).

- збільшено кількість одиниць малого та середнього бізнесу галузі туризму на Полтавщині на 20 %.

- сформовано стабільний в'їзний потік на територію області зі щорічним збільшенням на 1,5-2 %.

- входження Полтавщини у п'ятірку кращих регіонів України по якості надання туристичних послуг.

З метою розширення асортименту туристичного продукту розробляємо культурно-пізнавальний екскурсій тур «Візитівка Полтавщини». Даний тур допоможе компанії оновити подорожі Полтавщиною, зосередившись в даному турі на брендових місцях області. Адже сьогодні не тільки кожна держава, кожне місто, а й кожна компанія працюють над питанням підвищення привабливості для туристів. Запропонований тур – це візитівка Полтавської області, до якого увійдуть ті місця, з якими і асоціюється у пересічного українця Полтавська область. Ми вважаємо, що новий тур допоможе туристичному агентству гідно конкурувати на ринку туристичних послуг.

Пізнавально-культурний екскурсійний тур буде розрахований не лише на жителів м. Полтави та Полтавської області, а особливий акцент буде зроблено на жителів інших областей України з метою популяризації Полтавщини та заохочення до неї туристів та збагачення туристичного бізнесу.

Ми вважаємо, що для екскурсійного місцевого туру буде доречним «тур вихідного дня». Так як цей вид подорожі здатний зацікавити як відпускників, так і працюючих людей. А ще потенціальними споживачами запропонованого туру ми бачимо старшокласників, студентів, трудові колективи.

Екскурсійний тур «Візитівка Полтавщини» розрахований терміном на 2 дні та 1 ніч та має на меті відвідування відразу декількох культових місць Полтавського регіону.

Основним плюсом такої поїздки, на нашу думку, буде її короткостроковість і можливість швидко зібратися в дорогу. Потенційним мандрівникам потрібно лише ознайомитися з програмою, взяти найнеобхідніше і вирушити в подорож. На маршруті екскурсійного туру «Візитівка Полтавщини» передбачено декілька зупинок з можливістю комфортної ночівлі та харчування.

Екскурсійний тур «Візитівка Полтавщини» можна реалізувати на базі культових місць Полтавської області, а саме м. Полтави, с. Гоголівка, м. Великі Сорочинці, м. Миргород, смт. Решетилівка, смт. Опішня.

Планування туру розпочинається з пошуку засобів розміщення. Проаналізувавши маршрут туру та основні туристичні об'єкти, розміщуватися на ночівлю екскурсанти будуть в м. Миргород.

Зважаючи на те, що екскурсійний тур «Візитівка Полтавщини» є універсальним та розрахований на різноманітні вікові та соціальні групи туристів, то й засоби розміщення ми обирали універсальні. У м. Миргороді ми обирали серед таких засобів розміщення як міні-готель «Апельсин», готель «Есо-Apartment in Province Style», готель «Гоголь». Порівняльний аналіз миргородських засобів розміщення наведено у додатку Б.

При виборі засобу розміщення туристів першочергово враховувалося місцезосташування готелю (хотілося підкреслити красу природи Полтавщини) та комфортність умов проживання. Дослідивши представлені варіанти, ми зупинилися на готелі «Гоголь», що розташований за адресою вул. Якова Усика, 18, так як перевагою цього готелю є достатній номерний фонд, помірна ціна та чудові краєвиди навколо готелю.

Для обслуговування запропонованого екскурсійного туру заключить договір з компанією ТОВ «ПОЛТАВАТРАНС ПЛЮС», що знаходиться за адресою: 36000, Полтавська обл., місто Полтава, Октябрський район вул. В'ячеслава Чорновола, буд. 12. За умовою договору турагенство оплатить транспортні послуги за такими тарифами:

вартість 1 км за межами населеного пункту – 8 грн.;

вартість 1 год перебування в населеному пункті – 100 грн.

Для обслуговування екскурсантів буде задіяно орендований мікроавтобус, преміум класу – Mercedes Viano 2012 р. Extra Long.

Не менш важливим є організації харчування туристів. Перевагу при виборі закладів харчування надавали тим, які підкреслюють саме традиційну кухню Полтавщини, щоб у туристів залишилися не лише візуальні спогади про Полтавську область, а ще й смакові.

Обідати першого дня екскурсанти будуть в м. Полтава близько 14.00 години в ресторані «Комора». Ресторан «Комора» – перша галушкова мануфактура – це місце, де на очах у відвідувачів народжуються унікальні галушкові страви, бо тут поєдналася полтавська галушка з найсмачнішими традиціями світу. Унікальне поєднання автентичної галушкової страви з найсмачнішими традиціями світу. Полтавські галушки народжуються тут бо заклад є місцем де зберігаються легенди та артефакти про винайдення ідеального поєднання галушкових страв. Середній чек даного закладу 200 грн. Обідати на другий день екскурсії туристи будуть в ресторані «Колос» за адресою: вулиця Леніна, 1, смт. Решетилівка. В меню закладу сучасні страви Полтавщини. Середній чек 150 грн. Для нового екскурсійного туру можемо запропонувати наступну екскурсійну програму наведену у додатку В.

Вартість екскурсійної програми у м. Полтава на 1 особу 55 грн., на групу із 10 осіб – 550. Загальна протяжність екскурсій по місту 14 км. 50 м., її тривалість – 4 години. Оплати транспортних послуг 400 грн. (4 години по місту). Загальна вартість запропонованого туристичного туру наведено у додатку Г.

Запропонований нами культурно-пізнавальний екскурсійний тур «Візитівка Полтавщини» буде мати пізнавально-екскурсійну направленість, розрахований на групу осіб, в кількості 10 чоловік.

Туристами даного туру можуть бути люди різних вікових категорій від 14 до 60 років: старшокласники, студенти, трудові колективи, групи за інтересами.

Вид туру: автобусний, екскурсійний, культурно-пізнавальний.

Туристичний продукт «Візитівка Полтавщини» – це незабутня подорож, яка не тільки надасть можливість жителям України познайомитися з історією, архітектурою та природою Полтавщини, а й залишить незабутнє враження від національної кухні. Даний тур дозволить відпочиваючим зануритися у традиційний український побут, кухню, житло, традиції та надасть можливість сформувати туристичні асоціації з Полтавською областю.

Тож визначившись з об'єктами, які доречно запропонувати у екскурсійному турі, нами запропонована наступна програма з детальним аналізом всіх обраних об'єктів (табл. 2.3.9)

Таблиця 2.3.2

Програма туру

Час	Захід
1	2
День 1	
9:00	зустріч групи в установленому місці (на жд вокзалі, автовокзалі). Час зустрічі буде коригуватися в зв'язку з прибуттям групи до м. Полтави
09:00 – 09:10	Переїзд до початку екскурсійного маршруту (3,2 км 10 хв)
09:30 – 10:10	«Оглядова екскурсія м. Полтави»: Корпусний парк, пам'ятник Слави, Кругла площа
10:10 – 10:20	Переїзд до наступного екскурсійного об'єкту (2,1 км 10 хв)
10:20 – 10:50	Біла альтанка, Пам'ятник Галушці.
10:50 – 10:55	Піший перехід до музею-садиби
10:55 – 11:30	Музей-садиба М. Котляревського
11:30 – 11:45	Переїзд до наступного екскурсійного об'єкту (8,5 км 15 хв)
11:45 – 12:15	Екскурсія на поле Полтавської битви
12:15 – 12:20	Перехід до музею
12:20 – 13:30	Відвідування візитної картки Полтави – музею історії Полтавської битви.
13:30 – 13:45	Переїзд до ресторану «Корчма» (6,7 км 10 хв)
13:45 – 14:15	Обід в ресторані «Корчма»
14:15 – 15:15	Переїзд до музею-заповідника М. В. Гоголя в с. Гоголеве (58 км 1 год)
15:15 – 15:45	Екскурсія музеєм
15:45 – 16:25	Переїзд до Великих Сорочинців (37,3 км 40 хв)

Продовження табл. 2.3.2

1	2
16:25 – 17:00	Екскурсія музеєм
17:00 – 17:30	Переїзд до м. Миргород (26,1 км 30 хв)
17:30 – 18:00	Поселення в готель «Гоголь»
18:00 – 18:30	Вечеря в ресторані «Гоголь»
18:30	Вільний час та ночівля
День 2	
08:00 – 08:30	Сніданок у ресторані готелю «Гоголь»
08:30	Зустріч з керівником туру в холі готелю
09:00 – 09:30	Народний музей історії курорту «Миргород».
09:30 – 09:35	Перехід до Міської ради
09:35 – 09:45	Оглядова екскурсія Міської ради
09:45 – 09:55	Пішохідна прогулянка до Миргородського краєзнавчого музею
09:55 – 10:25	Екскурсія музеєм
10:25 – 10:30	Пішохідна прогулянка до Літературно-меморіального музею Д. Гурамшвілі
10:30 – 11:00	Екскурсія музеєм
11:00 – 12:00	Переїзд до смт. Решетилівка (65 км 1 год)
12:00 – 13:00	Музей ткацтва і вишиванки
13:00 – 13:10	Переїзд до музею Решетилівського художнього ліцею (1 км 10 хв)
13:10 – 14:20	Екскурсія музеєм
14:20 – 14:30	Переїзд до ресторану «Колос» (5 км 10 хв)
14:30 – 15:00	Обід в ресторані «Колос»
15:00 – 16:15	Переїзд до смт. Опішня (75 км 1 год 15 хв)
16:15 – 17:15	Державний музей-заповідник народного гончарства
17:15 – 17:20	Переїзд на ринок гончарських виробів
17:20 – 18:15	Відвідування ринку
18:15 – 19:10	Повернення до м. Полтава (45 км 55 хв)
19:10 – 19:30	Завершення екскурсійної програми

Узагальнені результати проведених розрахунків вартості культурно-пізнавального екскурсійного туру, тривалістю 2 дня/1 ніч, що включає в себе проживання, харчування, страхування, екскурсійне обслуговування, транспортне обслуговування, наведено у табл. 2.3.3.

Таблиця 2.3.3

Вартість туру «Візитівка Полтавщини». Складено на основі [18]

№	Назва статі	Вартість за одиницю	Кількість	Загальна вартість (грн.)	
		грн		на 1 особу	на групу
1	2	3	4	5	6
1	Вартість проживання в двомісному номері готелю «Гоголь»	560	1 ніч	280	2800
2	Вартість проїзду:			381,6	3816

Продовження табл. 2.3.3

1	2	3	4	5	6
3	Страхування	5	2	10	100
4	Харчування			190	1900
5	Екскурсійна програма:		12 год. 35 хв	195	1950
6	Добові керівника групи та водія	418	2 дні	167,2	1672
7	Разом прямих витрат			1 223,80	12 238,00
8	Загальновиробничі витрати				1000
9	Витрати на рекламу				500
10	Виробнича собівартість				13 738,00
11	Прибуток (націнка)	15%			2060,7
12	Вартість обслуговування групи				15 798,70
13	Ціна одного ваучера без ПДВ			1579,87	
14	ПДВ	20%		315,974	
15	Ціна продажу одного ваучера			1895,84	
16	Кінцева ціна туру	18 958,44			

Відтак, загальна вартість туру складе 18958,44 грн. у розрахунку на одну особу вартість буде становите 1895,84 грн. Дана ціна є прийнятною для сучасних умов та не високою для жителя України. Вважаємо, що запропонований туристичний продукт сприятиме популяризації культурно-пізнавального туризму на Полтавщині.

Таким чином, Полтавщина володіє унікальним природо-рекреаційним потенціалом та багатою культурно-історичною спадщиною для розвитку туристичної сфери та культурно-пізнавального туризму, зокрема. При цьому на даний час Полтавщина повністю не використовує у цьому плані свій потенціал, чому заважає ряд невирішених проблем. З метою забезпечення розвитку цього напрямку туризму слід вжити наступних заходів: розробити та створити унікальні конкурентоспроможні культурно-пізнавальні туристичні продукти; поглибити комунікацію представників туристичної індустрії, ЗМІ та місцевими органами влади; поліпшення туристичної інфраструктури шляхом реставрації, модернізації застарілих об'єктів; розвиток рекламно-інформаційної підтримки туризму тощо. Сукупність зазначених заходів дозволить забезпечити перехід сфери туризму та культурно-пізнавального напрямку на якісно вищий рівень розвитку.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Висновки та пропозиції формулюємо за результатами проведених досліджень:

1. Проведений детальний аналіз показав, що загалом туристична діяльність на Полтавщині не використовує повністю свій потенціал. За 2017-2019 рр. зростає кількість обслуговуваних туристів за рахунок виїзду громадян закордон з метою відпочинку. Кількість іноземних туристів та внутрішніх туристів подорожуючих Полтавщиною має доволі низький рівень, що свідчить про низьку туристичну привабливість цього регіону для них. Більшість відпочиваючих віддають перевагу подорожам закордон. Перш за все головні проблеми цієї ситуації криються у нерозвиненій туристичній інфраструктурі регіону, слабкій інформаційно-комунікаційній підтримці, що не дозволяє популяризувати туристичний бренд Полтавщини, а також загальними політико-економічними проблемами в країні. Достовірних статистичних даних за 2020-2021 рр. на момент проведення дослідження не має, але ковід вніс свої корективи у кожен галузь господарювання. Такий крок держав як обмеження в'їзду іноземців у окремі країни та безпосередній страх громадян щодо виїзду за кордон можуть стати сигналом для розвитку внутрішнього туризму. Оскільки є ймовірність того, що туристи віддаватимуть перевагу в перспективі подорожам регіонами України. На державному та регіональному рівні слід всіляко підтримувати ці процеси та розвивати туристичну інфраструктуру.

2. Для забезпечення розвитку культурно-пізнавального туризму в Україні необхідне відповідне організаційне та нормативно-правове забезпечення. Організаційне передбачає у даному випадку тісну співпрацю між культурними установами, у першу чергу музеями, державними органами влади, а також туристичними фірмами, що дозволить сформувати привабливі та конкурентоспроможні культурно-пізнавальні тури. Специфіка культурно-пізнавального туризму вимагає залученість великої кількості підприємств туристичної сфери та супутніх послуг, а також наявність в регіоні культурних

пам'яток, традицій тощо. Нормативно-правова база встановлює правові аспекти туристичної діяльності, вона є чотирьохрівневою та включає: Конституцію України, Кодекси України, Закони України, а також інші державні програми, розпорядження, методичні рекомендації, програми розвитку тощо. До основних законів слід віднести закону України «Про туризм», який стосується безпосередньо розвитку туристичної діяльності.

3. Полтавська область має досить потужний історико-культурний потенціал, який може бути використаний для розвитку культурно-пізнавального туризму. Зокрема, у Полтавській області нараховується 32 об'єкта історико-культурної спадщини національного значення та близько 200 об'єктів місцевого значення. Окрім того, до 10 тис. об'єктів історико-культурної спадщини Полтавської області не стоять офіційно на державному обліку. Усі вони можуть бути використані туроператорами, науковцями, діячами культури для формування привабливих туристичних маршрутів культурно-пізнавального напрямку.

4. Музейні заклади є невід'ємним елементом історико-культурного туризму в Україні та Полтавському регіоні. На Полтавщині офіційно зареєстровано 40 державних музеїв, які мають національне значення, а також близько 242 музеїв, які працюють на громадських засадах. Вони зберігають значну історико-культурну спадщину не лише Полтавщини, але й України та Європи. Розвиток музейних закладів стає могутнім каталізатором розвитку культурно-пізнавального напрямку туризму. Тому слід їх розвивати, збільшувати кількість, модернізувати матеріально-технічну базу, поповнювати експонати новими ескізами, стимулювати попит з боку потенційних відвідувачів. Окрім того, існує вагомий потенціал щодо кооперації музейних закладів з туристичними підприємствами, що дозволить отримати синергію від такої співпраці. Музеї стануть центром туристичних турів, а туристичні фірми забезпечать стабільний потік доходів та прибутків. Окрім того, музеї дозволяють розвинути національну ідентифікацію, викликати повагу до свого народу, зберегти надбання нації тощо.

5. Проведений аналіз дозволяє констатувати, що Полтавщина володіє досить потужним туристично-рекреаційним потенціалом для розвитку туристично-пізнавального напрямку туризму. На території Полтавської області знаходиться велика кількість архітектурних та археологічних пам'яток, музеїв, природо-заповідних територій, пам'яток садово-паркового мистецтва, меморіальних дерев, культових споруд, визначних місць та інших цікавих туристичних об'єктів. Усі вони можуть скласти основу нових конкурентоспроможних культурно-пізнавальних турів. Оптимізму додає постійний діалог державних органів влади з представниками туристичного бізнесу, істориками, краєзнавцями, які спільними зусиллями вирішують насущі проблеми туристичної сфери та розробляють заходи щодо його розвитку. Така співпраця між усіма зацікавленими сторонами відбувається у площині створення туристичних кластерів, найбільш новий створений за консолідацією 16 громад Кобеляцького, Новосанжарського, Решетилівського та Козельщинського районів.

6. Полтавщина володіє унікальним природо-рекреаційним потенціалом та багатою культурно-історичною спадщиною для розвитку туристичної сфери та культурно-пізнавального туризму, зокрема. При цьому на даний час Полтавщина повністю не використовує у цьому плані свій потенціал, чому заважає ряд невирішених проблем. З метою забезпечення розвитку цього напрямку туризму слід вжити наступних заходів: розробити та створити унікальні конкурентоспроможні культурно-пізнавальні туристичні продукти; поглибити комунікацію представників туристичної індустрії, ЗМІ та місцевими органами влади; поліпшення туристичної інфраструктури шляхом реставрації, модернізації застарілих об'єктів; розвиток рекламно-інформаційної підтримки туризму тощо. Сукупність зазначених заходів дозволить забезпечити перехід сфери туризму та культурно-пізнавального напрямку на якісно вищий рівень розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бейдик О. О. Унікальна Україна: географія та ресурси туризму: навч. посіб. / О. О. Бейдик. – Київ: Альтерпрес, 2013. – 572 с.
2. Божко Л.Д. Культурний туризм як важливий чинник соціально-культурного розвитку регіонів України / Л.Д. Божко // Культура України. – 2011. – Вип. 32. – С. 36-39.
3. Брич В.Я. Організація туризму: підручник / В.Я. Брич. – Тернопіль: ТНЕУ, 2017 – 448 с.
4. Величко В. В. Дослідження факторів розвитку туристської індустрії України / В. В. Величко // Комунальне господарство міст. – 2012. – № 102. – С. 470-475.
5. Вихристенко, Б. І. Конституція України як правова основа розвитку туризму в Україні / Б. І. Вихристенко, Н. А. Опанасюк // Бюлетень Міністерства юстиції України. 2013. – № 6. – С. 11-24.
6. Вишневська Г.Г. Потенціал культурно-пізнавального туризму у збереженні культурної спадщини України / Г. Г. Вишневська // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. – 2013. – Вип. 19(2). – С. 192-196.
7. Вікенд на Полтавщині: куди поїхати і що подивитися (МАРШРУТИ). URL: <https://zmist.pl.ua/news/vikend-na-poltavshchini-kudi-pojihati-i-shcho-podivititsya-marshruti> (дата звернення: 19.04.2021).
8. Всесвітня організація туризму. URL: <https://www.unwto.org/ru> (дата звернення: 22.04.2021).
9. Втрати світової туристичної галузі на тлі пандемії оцінили в \$730 млрд. URL: <https://mind.ua/news/20217631-vtrati-svitovoyi-turistichnoyi-galuzi-na-tli-pande-miyi-ocinili-v-730-mlrd> (дата звернення: 10.04.2021).
10. Григорук П.М. Туристично-рекреаційний комплекс як об'єкт моделювання / П.М. Григорук, Ю.М. Яворський // Вісник Хмельницького національного університету. – 2014. – №4 (216). – Том 2. – С. 267-270.

11. Гуменюк Г.М. Організація туристичних подорожей: навчально-методичний посібник / Г.М. Гуменюк. – Івано-Франківськ: НАІР, 2014. – 364 с.
12. Гусаковська Т.О. Перспективи розвитку туристичної галузі в Полтавському регіоні / Т. О. Гусаковська, М.М. Логвин // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – 2012. – Випуск IV. – С. 209-214.
13. Давиденко І. В. Основні компоненти туристично-рекреаційного потенціалу / І. В. Давиденко // Соціально-економічні проблеми сучасності та концепція сталого розвитку в Україні та світі: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Дніпропетровськ: НО «Перспектива», 2014. – Ч. 2. – С. 49-52.
14. Департамент культури і туризму Полтавської ОДА. URL: <http://www.poltavaculture.gov.ua/uk/diialnist/plany-roboty> (дата звернення: 18.04.2021).
15. Державне агенство розвитку туризму. URL: <https://www.tourism.gov.ua/> (дата звернення: 26.04.2021).
16. Держуправління екоресурсів Полтавської області. Природнозаповідний фонд Полтавщини. URL: <http://www.eco-poltava.gov.ua/pzfzag.htm> (дата звернення: 02.05.2021).
17. Десять кращих музеїв Полтавщини. URL: https://www.tripadvisor.ru/Attractions-g298047-Activities-c49-Poltava_Poltava_Oblast.htm (дата звернення: 17.04.2021).
18. Екскурсія по Полтаві та Полтавській області. URL: <http://www.amigo-tour.com.ua/index.php?t=3> (дата звернення: 02.05.2021).
19. Жук І. З. Нормативно-правове регулювання діяльності суб'єктів туристичної галузі в Україні / Жук І. З. // Економіка. Управління. Інновації. – 2013. – Вип. № 2 (10). – С. 23-31.
20. Звіт про проведену роботу протягом 2020 року в рамках заходів Міської програми «Полтава туристична» на 2020-2026 роки. URL: <https://rada-poltava.gov.ua/public/reports/> (дата звернення: 30.04.2021).
21. Корж Н.В. Управління туристичними дестинаціями: підручник / Н. В. Корж, Д. І. Басюк. – Вінниця: «ПП«ТД Едельвейс і К», 2017. – 322 с.

22. Кузьмук О. Культурний туризм як інструмент формування національної ідентичності. URL: <http://old.niss.gov.ua/monitor/desember08/23.htm> (дата звернення: 15.04.2021).
23. Культурна спадщина України. URL: http://www.auc.org.ua/sites/default/files/kulturna_spadshchyna._orenda._pptx.pdf (дата звернення: 11.04.2021).
24. Логвин М.М. Історико-культурна спадщина як чинник розвитку регіональної туристичної дестинації / М.М. Логвин, Н.М. Карпенко, П.В. Шуканов // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2019. – Випуск №4 (21). – С. 393-399.
25. Маховка В. М. Перспективи розвитку туристично-рекреаційного потенціалу Полтавської області / В. М. Маховка // Економіка і регіон. – 2017. – № 1. – С. 31-38.
26. Міністерство культури України. URL: <http://mincult.kmu.gov.ua/> (дата звернення: 28.04.2021).
27. Модернізація туризмознавства: теорія і практика партнерства: монографія / За ред. Г.П. Скліяра. – Полтава: ПУЕТ, 2015. – 372 с.
28. Музейні заклади Полтавщини. URL: <http://www.poltavaculture.gov.ua/uk/diialnist/oblasni-prohramy-stratehii> (дата звернення: 21.04.2021).
29. Оніпко Т.В. Туристичний кластер «Гоголівські місця Полтавщини» / Т.В. Оніпко, І.М. Петренко // Модернізація туризмознавства: теорія і практика партнерства: монографія / [авт. кол.]; за заг. ред. Г.П. Скліяра. – Полтава: ПУЕТ, 2015. – С. 215-231. – 1 д.а. – 372 с.
30. Осипенко К. В. Методика оцінки конкурентних переваг туристичної привабливості регіону [Текст] / К. В. Осипенко // Формування і реалізація стратегії розвитку туристично-рекреаційного потенціалу регіону : монографія / за наук. ред. О. В. Булатової. – Маріуполь : МДУ, 2013. – С. 49-62.
31. Офіційний сайт Головного управління статистики у Полтавській області. URL: <http://www.pl.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 11.04.2021).
32. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 10.04.2021).

33. Пам'ятки та об'єкти культурної спадщини. URL: <http://www.poltavaculture.gov.ua/uk/zvernennia/hrafik-osobystoho-priyomu> (дата звернення: 20.04.2021).

34. Панасюк К. А. Вплив концепції сталого розвитку на формування іміджу туристичного регіону / К. А. Панасюк, М. О. Смикова // Туризм і гостинність в Україні: стан, проблеми, тенденції, перспективи розвитку: І міжнар. наук.-практ. конф. – Черкаси: Брама-Україна, 2012. – С. 573-578.

35. Пандемія COVID-19 та її наслідки у сфері туризму в Україні. URL: <http://www.ntoukraine.org/assets/files/EBRD-COVID19-Report-UKR.pdf> (дата звернення: 19.04.2021).

36. Пархоменко В.О. Полтавщина туристична = The Poltava Region Tourist: путівник/ В.О. Пархоменко, Т.О. Панкова, Свеінбергер. – Полтава: АСМІ, 2012. – 395 с.

37. Перелік об'єктів культурної спадщини національного значення, які заносяться до Державного реєстру нерухомих пам'яток України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/nras/239966145> (дата звернення: 23.04.2021).

38. Полтавщина туристична. URL: <http://poltava-tour.gov.ua/page/objekti> (дата звернення: 10.14.2021)

39. Презентували туристичний логотип Полтавщини: з Гоголем, вишиванкою, галушками та краєзнавчим музеєм. URL: <https://poltava.to/news/56871/> (дата звернення: 02.05.2021).

40. Природно-заповідні об'єкти. URL: <https://chernihivregion.travel/turystichni-objekty/pryrodo-zapovidni-objekty> (дата звернення: 18.05.2021).

41. Про державний кордон України: Закон України від 04 листопада 1991 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12#Text> (дата звернення: 12.02.2021).

42. Про Загальнодержавну програму збереження та використання об'єктів культурної спадщини: Закон України від 20 квітня 2004 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1692-15#Text> (дата звернення: 12.02.2021).

43. Про захист прав споживачів: Закон України від 12 травня 1995 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text> (дата звернення: 17.04.2021 р).

44. Про культуру: Закон України від 16 липня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> (дата звернення: 12.02.2021).

45. Про музеї та музейну справу: Закон України від 26 червня 1995 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 12.02.2021).

46. Про охорону археологічної спадщини: Закон України від 09 вересня 2010 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1626-15#Text> (дата звернення: 12.02.2021).

47. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 25 жовтня 2010 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> (дата звернення: 11.04.2021).

48. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 11.04.2021).

49. Про порядок виїзду із України і в'їзду в Україну громадян України: Закон України від 21 січня 1994 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3857-12#Text> (дата звернення: 13.04.2021).

50. Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті: Закон України від 21 січня 1994 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3857-12#Text> (дата звернення: 15.04.2021).

51. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22 вересня 2011 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text> (дата звернення: 18.04.2021).

52. Про рекламу: Закон України від 03 липня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 12.04.2021).

53. Про страхування: Закон України від 07 березня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 12.04.2021).

54. Про схвалення стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року: Розпорядження КМУ від 16.03. 2017 № 168-р. База даних «Урядовий портал». КМ України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249826501> (дата звернення: 28.04.2021).

55. Про туризм: Закон України від 15 вересня 1995 р., № 324/95. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр> (дата звернення: 15.04.2021).

56. Програма розвитку туризму і курортів у Полтавській області на 2021 – 2025 роки. URL: <https://www.poltavaculture.gov.ua/uk/informatsiia/zahalna-informatsiia1/842-prohrama-rozvytku-turyzmu-i-kurortiv-u-poltavskii-oblasti-na-2021-2025-roku> (дата звернення: 02.05.2021).

57. Радіонова О.М. Аналіз розвитку культурно-пізнавального туризму в Україні / О.М. Радіонова, А.Ю. Добрянська // Причорноморські економічні студії. – 2019. – Вип. 47-1. – С. 73-78.

58. Реєстр пам'яток місцевого значення. URL: http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245323810&cat_id=244910406 (дата звернення: 15.04.2021).

59. Сайт tripadvisor. Музейні заклади Полтавщини. URL: https://www.tripadvisor.ru/Attractions-g298047-Activities-c49-Poltava_Poltava_Oblast.html (дата звернення: 04.05.2021).

60. Стратегія розвитку туризму та курортів у Полтавській області на 2019-2029 рр. URL: <https://poltavaculture.gov.ua/uk/informatsiia/zahalna-informatsiia1/219-stratehiya-rozvytku-turyzmu-ta-kurortiv-u-poltavskiy-oblasti-na-2019-2029-roku> (дата звернення: 02.05.2021).

61. Туристична діяльність в Україні. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/tyr/tyr_dil/arch_tyr_dil.htm (дата звернення: 17.04.2021).

62. Туристичний сайт Полтавщини. URL: <http://www.visitpoltava.com/uk> (дата звернення: 02.05.2021).

63. Туристичні маршрути Полтавщини. URL: <https://www.poltavaculture.gov.ua/uk/diialnist/plany-roboty> (дата звернення: 17.04.2021).
64. Туристичні організації Полтавщини. URL: <https://www.poltavaculture.gov.ua/uk/diialnist/vakansii-2> (дата звернення: 30.04.2021).
65. Туристичні цікавинки Полтавщини. URL: <https://rada-poltava.gov.ua/tourism/> (дата звернення: 02.05.2021).
66. У Полтаві презентували проєкти нової туристичної стратегії області під гаслом «Полтавська битва за туриста, або Не глечиком єдиним». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/3051090-na-poltavsini-rozpovili-ak-bitimutsa-za-turistiv.html> (дата звернення: 04.05.2021).
67. Чотири райони Полтавщини об'єдналися для активізації туризму області. URL: <https://poltava.to/project/3756/> (дата звернення: 02.05.2021).
68. Шамара І.М. Проблеми та перспективи розвитку туристичного ринку Полтавської області / І.М. Шамара, Н.І. Гапоненко, М.О. Левіна // Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». – 2020. – Вип. 12. – С. 252-260.
69. Шкрьоба А.Б. Ресурсне забезпечення туристичної діяльності в Полтавській області / А.Б. Шкрьоба, О.О. Тараненко // Туризм і молодь – 2020: матеріали кафедрального круглого столу студентів та аспірантів (м. Полтава, 21 грудня 2020 року). – Полтава: ПУЕТ, 2021. – С. 96-97.

ДОДАТКИ

Додаток А

Характеристика основних музейних закладів Полтавщини [28]

№	Назва	Адреса	Веб-сайт
1	Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського	36020, Полтавська обл., м. Полтава, вул. Конституції, 2	http://pkm.poltava.ua
2	Державний історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви»	36013, Полтавська обл., м. Полтава, вул. Шведська Могила, 32	http://www.battle-poltava.org
3	Полтавський художній музей (галерея мистецтв) імені Миколи Ярошенка	36020, Полтавська обл., м. Полтава, вул. Європейська, 5	http://www.gallery.pl.ua
4	Полтавський літературно-меморіальний музей І. Котляревського	36020, Полтавська обл., м. Полтава, проспект Першотравневий, 18	-
5	Полтавський літературно-меморіальний музей В. Г. Короленка	36011, Полтавська обл., м. Полтава, вул. Короленка, 1.	-
6	Полтавський літературно-меморіальний музей Панаса Мирного	6002, Полтавська обл., м. Полтава, вул. Панаса Мирного, 56	-
7	Комунальний заклад культури «Картинна галерея Наталії Юзефович»	39625, Полтавська обл., м Кременчук, вул. Космічна,9	-
8	Комунальний заклад культури "Кременчуцька міська художня галерея"	39605, Полтавська обл., м. Кременчук, вул. Коцюбинського, 4	-
9	Комунальний заклад культури «Кременчуцький краєзнавчий музей»	39600, Полтавська обл., м. Кременчук, вул. Ігора Сердюка, 2	-
10	Комунальний заклад культури «Кременчуцький музей історії авіації і космонавтики»	39600, Полтавська обл., м. Кременчук, вул. Першотравнева, 57а	-
11	Миргородський краєзнавчий музей	37600, Полтавська обл., м. Миргород, вул. Незалежності, 2	-
12	Миргородський літературно-меморіальний музей Давида Гурамішвілі	37600, Полтавська обл., м. Миргород вул. Незалежності, 5	-
13	Гадяцький історико-краєзнавчий музей	37300 Полтавська обл., м. Гадяч вул. Лесі Українки, 16	-

Продовження додатку А

14	Краєзнавчий музей міста Горішні Плавні	39800, Полтавська обл., м. Горішні Плавні, вул. Космонавтів, 4	-
15	Великобагачанський районний краєзнавчий музей	383000, Полтавська обл., селище Велика Багачка вул. Каштанова, 15	-
16	Диканський історико-краєзнавчий музе ім. Д.М. Гармаша	38500, Полтавська обл., смт Диканька, вул. Незалежності, 68	-
17	Карлівський історико-краєзнавчий музей	39500, Полтавська обл., м. Карлівка, вул. Полтавський шлях, 50	-
18	Кобеляцький районний музей літератури та мистецтва імені Олексія Кулика	39200, Полтавська обл., м. Кобеляки, вул. Шевченка, 14	-
19	Літературно-меморіальний музей-садиба Олеся Гончара	39250, Полтавська обл., Кобеляцький район, с. Сухе, вул. О. Гончара, буд. 7	-
20	Кобеляцький районний краєзнавчий музей	39250, Полтавська обл., Кобеляцький р-н, смт. Білики, пл. Історична, 3	-
21	Комунальна установа «Історико-культурний заповідник «Більськ» Полтавської обласної ради	38600, Полтавська обл., Котелевський район, смт. Котельва, вул. Покровська, 13	-
22	Комунальний заклад «Музей двічі Героя Радянського Союзу С.А. Ковпака» Котелевської районної ради	38600, Полтавська обл., Котелевський р-н, смт Котельва, вул. Полтавський шлях, 1,	-
23	Комунальний заклад «Котелевський краєзнавчий музей» Котелевської районної ради	38600, Полтавська обл., Котелевського р-н, смт Котельва, вул. Полтавський шлях, 207	-
24	Лохвицький краєзнавчий музей ім. Г.С. Сковороди	37200, м. Лохвиця, вул. Шевченка, 48	-

Продовження додатку А

25	Мануйлівський літературно-меморіальний музей О.М. Горького	39120, Козельщинський р-н, с. Верхня Мануйлівка, вул. Горького, 42	-
26	Вовчицький районний краєзнавчий музей ім. І.І. Саєнка	37533, Лубенський р-н, с. Вовчик, вул. Сухомлина, 32-А	-
27	Лубенський краєзнавчий музей імені Г.Я. Стеллецького	37500, м. Лубни, вул. Ярослава Мудрого, 30/25	-
28	Оржицький районний історичний музей Полтавської області	37700, смт Оржиця, вул. Центральна, 38	-
29	Пирятинський краєзнавчий музей	37000, м. Пирятин вул. Пушкіна, 47	-
30	Полтавський районний музей Рушника імені Н.Ю. Бокоч	38744, Полтавський р-н, с-ще Степне, вул. Центральна, 17	-
31	Решетилівський районний краєзнавчий музей	38400, смт Решетилівка, вул. Покровська, 19	-
32	Хорольський районний краєзнавчий музей	37800, Полтавська обл., м. Хорол, вул. Небесної Сотні, 98/4,	-
33	Великосорочинський краєзнавчий музей	37645, Полтавська обл., Миргородський р-н, с. Великі Сорочинці, вул. Гоголя, 28	-
34	Великосорочинський літературно-меморіальний музей М.В. Гоголя	37645, Полтавська обл., Миргородський р-н, с. Великі Сорочинці, вул. Гоголя, 34	-
35	Чорнухинський літературно-меморіальний музей Г.С.Сковороди	37101, Полтавська обл., смт Чорнухи, вулиця Центральна, 45	-
36	Комунальна установа культури «Чутівський районний краєзнавчий музей»	38800, Полтавська область, Чутівський район, смт. Чутово, вул. Полтавський шлях, 33а	-
37	Шишацький краєзнавчий музей	38000, Полтавська обл., смт Шишаки, вул. Корніліча, 22	-

Продовження додатку А

38	Комунальний заклад Полтавської обласної ради «Національний музей-заповідник М.В. Гоголя»	38040, Полтавська обл., Шишацький р-н, с. Гоголеве, вул. Лева Вайнгорта, 5	-
39	Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному	38164, Полтавська обл., смт Опішня, вул. Партизанська, 102	http://opishne-museum.gov.ua
40	Музей важкої бомбардувальної авіації	36007, Полтавська обл., м. Полтава, вул. Олександра Засядька 1	http://mvba.com.ua

Додаток Б

Порівняльна характеристика засобів розміщення

Вимоги до умов розміщення	Міні-готель «Апельсин»	Готель «Есо-Apartment in Province Style»	Готель «Гоголь»
місце розташування готелю (по можливості його адреса)	пр. Незалежності 35, Миргород, 37600, Україна Розташований в центрі міста	вул. Гоголівська 137/8, Миргород, 37600, Україна. Розташований в центрі міста	вул. Якова Усика, 18 Миргород, 37600, Україна 6 хв. ходьби до центру
категорію готелю		4*	4*
характеристика номерного фонду	8 номерів: економ, стандарт; напівлюкс; люкс; У номері: кабельне телебачення, холодильник, фен, телефон, духова кабінка і санвузол, WI - FI.	24 номери Стандарт DOUBLE Стандарт (1+1) Люкс Люкс панорамний Люкс (весільний) Повна комплектація номерів	28 номерів Двохмісний з 1 ліжком Двохмісний з 2 ліжками Напівлюкс Люкс Повна комплектація номерів Сніданок в номер
наявність додаткових послуг	Домашня кухня Місце для відпочинку на свіжому повітрі	Басейн Бар Ресторан Кафе	Сауна Басейн Домашня кухня Транспортні послуги. Ресторан Більярд Настільний теніс
рівень цін: нижня межа верхня межа	350 грн. 700 грн.	760 грн. 1620 грн.	560 грн. 1700 грн.

Додаток В

Програма туру «Візитівка Полтавщини»

Туристичний об'єкт	День туру	Час перебування	Протяжність туру	Вартість на 1 особу, грн.	Вартість групи (10 осіб), грн.
Екскурсійна програма «Полтава – земля переможців»	1	4	14,05 км.	55	550
Екскурсійна програма «Гоголівська Полтавщина»	1	2	123,4	55	550
Екскурсійна програма «Миргород – найкраще курортне місто»	2	2	1,55 км.	40	440
Екскурсійна програма «Білим по білому»	2	2 год 20 хв	66 км	25	250
Екскурсійна програма «Опішня – селище майстрів»	2	2	77 км	20	200
Загалом		12 год 20 хв	282 км	195	1950

Додаток Г

«Полтава – земля переможців»

Об'єкт	Час	Відстань від попереднього об'єкту	Вартість на 1 особу	Вартість з групи
Корпусний парк, пам'ятник Слави Кругла площа	09:30-10:10	3,2 км	30	300
Біла альтанка Пам'ятник Галушці	10:20-10:50	2,1 км	-	-
Музей-садиба М.Котляревського	10:55-11:30	150 м	10	100
Поле Полтавської битви	11:45-12:15	8,5 км	-	-
музей історії Полтавської битви	12:20 – 13:30	100 м.	15	150
Загалом	4 години	14,05 км.	55	550

«Гоголівська Полтавщина»

Об'єкт	Час	Відстань від попереднього об'єкту	Вартість на 1 особу	Вартість з групи
Музей-заповідник М. В. Гоголя в селі Гоголеве	15:15-15:45	58 км.	30	300
Літературно-меморіальний музей М. В.Гоголя в Великих Сорочинцях	16:25-17:00	37,3 км.	25	250
м. Миргород	17:30	26,1 км.	-	-
Загалом:	2 год. 15 хв.	123,4	55	550

Екскурсійна програма «Миргород – найкраще курортне містечко»

Об'єкт	Час	Відстань від попереднього об'єкту	Вартість на 1 особу	Вартість з групи
Народний музей історії курорту «Миргород»	09:00-09:30	-	15	150
Міська рада	09:35-09:45	450 м.	-	-
Миргородський краєзнавчий музей	09:55 – 10:25	600 м.	15	150
Літературно-меморіальний музей Давида Гурамішвілі	10:30 – 11:00	230 м.	10	100
Загалом	2 години	1,55 км.	40	400

Екскурсійна програма «Білим по білому»

Об'єкт	Час	Відстань від попереднього об'єкту	Вартість на 1 особу	Вартість з групи
Музей ткацтва і вишивки	12:00-13:00	65 км.	25	250
музей Решетилівського художнього ліцею	13:10-14:20	1 км	-	-
Загалом	2 год. 20 хв.	66 км.	25	250

«Опішня – селище майстрів»

Об'єкт	Час	Відстань від попереднього об'єкту	Вартість на 1 особу	Вартість з групи
Державний музей-заповідник народного гончарства	16:15-17:15	75 км.	20	200
Ринок гончарських виробів	17:20-18:15	2 км.	-	-
Загалом	2 год.	77 км.	20	200